

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

MEZIGENERAČNÍ VAZBY U SENIORŮ ŽIJÍCÍCH
V DOMOVECH PRO SENIORY A JEJICH RODIN A PŘÁTEL VE
MĚSTĚ HUMPOLCI

Diplomová práce

Jméno autora: Bc. Kateřina Veselská

Jméno vedoucího práce: Mgr. et. Mgr. Jana Čechová

25. 5. 2009

Abstrakt

Mezigenerační vazby u seniorů žijících v domovech pro seniory a jejich rodin a přátel ve městě Humpolci

Stárnutí a senioři patří v současné době k aktuálním tématům. Populace stárne a na tento jev by měla být společnost připravena. Přinese to změny v různých sférách a oblastech jako jsou například zdravotnictví či sociální služby, ale také do vztahů a fungování dnešní rodiny.

Diplomová práce Mezigenerační vazby u seniorů žijících v domovech pro seniory a jejich dětí a přátel ve městě Humpolci se věnuje fungování mezigeneračních vazeb mezi seniory a rodinou a přáteli.

V teoretické části se zabývá nejprve vymezením pojmu senioři, jejich postavením ve společnosti a zvýšením počtu seniorů ve vyšším věku. Zdůrazňuje důležité zdravotní a psychické změny provázející stáří a také charakterizuje význam a druhy aktivit a stárnutí. Prezentuje výsledky a poznatky dosavadních výzkumů zabývajících se mezigeneračními vazbami. Tyto vazby dělí pro větší přehled a možné odlišnosti na mezigenerační vazby seniorů a jejich dětí, seniorů a vnoučat, seniorů a sourozenců a seniorů a přátel. Mezigenerační vazby utváří převážně rodina, proto jedna kapitola je věnována rodině, jejím funkcím a významu. V předposlední kapitole teoretické části je zdůrazněn význam kvality života, která významně ovlivňuje a působí na mezigenerační vazby. Poslední kapitola se věnuje domovům pro seniory, mimo jiné také důležitým změnám, které přinesl Zákon 108/2006 Sbírky o sociálních službách.

Empirická část se věnuje provedenému kvalitativnímu výzkumu. Použitou metodou bylo hloubkové interview. Rozhovory byly provedeny s deseti seniory ve dvou domovech pro seniory a to v Domově blahoslavené Bronislavy a v Domově důchodců Humpolec v Lužické ulici. V prvně jmenovaném domově proběhly rozhovory s šesti seniory a v druhém se zbylými čtyřmi seniory. Výsledky výzkumu odhalují, jak fungují mezigenerační vazby, co je ovlivňuje a utváří. Výsledky prezentují vztahy seniorů a jejich dětí, jejich kvalitu a frekvenci, vztahy s vnoučaty, případně pravnoučaty,

sourozenci a přáteli. Poukazují na zátěž při příchodu do domova a význam rodiny nebo přátel při tomto životním kroku. Výsledky výzkumu zdůrazňují význam aktivit ve stáří a důležitou oblast zdravotních a psychických změn, kdy změny v jedné oblasti ovlivňují další oblasti a kvalitu života seniorů. Kvalitu života jistě ovlivní i finanční situace seniorů, které se tato práce mimo jiné věnuje. Dalším faktorem je prostředí, ve kterém senioři v domovech pro seniory žijí. I touto problematikou se práce zabývá.

Abstract

The intergenerational relationships between senior citizens living in retirement homes and their families and friends in the town of Humpolec

Aging and senior citizens are currently topical subjects. The population is aging and society should be prepared for this phenomenon. This shall bring about changes in various spheres and fields, such as health care and social services, and also in the relationships in and functioning of today's family.

The thesis "The intergenerational relationships between senior citizens living in retirement homes and their children and friends in the town of Humpolec" is devoted to the functioning of intergenerational relationships between senior citizens and their families and friends.

The theoretical section deals with, first of all, the definition of the term senior citizens, their standing in society and the increasing number of senior citizens of a greater age. It emphasizes important health and mental changes that accompany old age and also characterizes the importance and types of activities and aging. It presents the results and findings of up to now research dealing with intergenerational relationships. For greater clarity and distinction, it divides these relationships into intergenerational relationships between senior citizens and their children, senior citizens and their grandchildren, senior citizens and their siblings, and senior citizens and their friends. Intergenerational relationships are primarily formed within a family, which is why one chapter is devoted to families, their functioning, and their importance. The next to last chapter in the theoretical section emphasizes the importance of the quality of life, which significantly influences and affects intergenerational relationships. The last chapter is devoted to retirement homes for senior citizens, and also the important changes that were brought about by Act No. 108/2006 Coll., on Social Services.

The empirical section is devoted to the carrying out of qualitative research. An in-depth interview was the method that was utilized. Interviews were carried out with ten senior citizens in two retirement homes; in the Blessed Bronislav Retirement Home

and the Humpolec Retirement Home on Lužická Street. Interviews with six senior citizens took place in the first named retirement home and the remaining four interviews took place in the latter named retirement home. The findings of the research reveal how intergenerational relationships function, and what affects and forms them. The findings present the relationships between senior citizens and their children, their quality and frequency, their relationships with their grandchildren, and in some cases their great grandchildren, and with their siblings and friends. The findings show the stress of first coming to a retirement home and the importance of a family and/or friends when taking this step in life. The findings of the research emphasize the importance of activities in old age and the important areas of changes in one's health and mental state, when changes in one area affect other areas and the quality of life of senior citizens. The quality of life is also assuredly affected by the financial situation of senior citizens, which this thesis also deals with. Another factor is the surroundings in which senior citizens living in retirements homes live in. This thesis also deals with this issue.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Mezigenerační vazby u seniorů žijících v domovech pro seniory a jejich rodin a přátel ve městě Humpolci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě/ v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 25. 5. 2009

.....

podpis studenta

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Mgr. et Mgr. Janě Čechové za cenné rady, připomínky a vstřícný přístup při vedení mé diplomové práce. Poděkování patří také pracovníkům Domova blahoslavené Bronislavy a Domova důchodců Humpolec v Lužické ulici za ochotu a čas při realizaci provedeného výzkumu.

Obsah

Úvod.....	10
1. Současný stav.....	11
1. 1 Stáří a stárnutí.....	11
1. 1. 1 <i>Seniorský věk</i>	11
1. 1. 2 <i>Zdravotní změny</i>	13
1. 1. 3 <i>Psychika a psychické změny</i>	14
1. 1. 4 <i>Druhy stárnutí</i>	16
1. 1. 5 <i>Aktivity</i>	17
1. 2 Mezigenerační vazby.....	18
1. 2. 1 <i>Mezigenerační vazby seniorů a jejich dětí</i>	19
1. 2. 2 <i>Mezigenerační vazby seniorů a jejich širších příbuzných</i>	23
1. 2. 3 <i>Vztah k přátelům</i>	23
1. 2. 4 <i>Představy potencionálních pečovateli o zabezpečení v případě nesoběstačnosti seniorů</i>	24
1. 3 Rodina.....	24
1. 4 Kvalita života.....	27
1. 5 Domovy pro seniory.....	29
1. 5. 1 <i>Systém péče</i>	31
1. 5. 2 <i>Adaptace na pobyt</i>	32
2. Cíl práce.....	35
3. Metodika práce.....	36
3.1 <i>Použitá metoda</i>	36
3.2 <i>Charakteristika zkoumaného souboru</i>	36
3.3 <i>Charakteristika zkoumaného prostředí</i>	36
4. Výsledky.....	40

5. Diskuze.....	66
6. Závěr.....	71
7. Seznam použitých zdrojů.....	73
8. Klíčová slova.....	80
9. Přílohy.....	81

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá mezigeneračními vazbami seniorů žijících v domovech pro seniory. V poslední době je téma seniorů, domovů pro seniory či kvality jejich života aktuální. Ve společnosti se zvyšuje počet seniorů a do budoucna se očekává nárůst jejich počtu především ve vysokém věku. Tento nárůst se promítá a bude promítat do všech sfér společnosti. Sehraje přitom důležitou roli rodina, zda bude ochotna se o seniory starat a věnovat jim dostatek času nebo bude hledat adekvátní řešení složité životní situace. Jako náhradní řešení života seniorů v přirozeném prostředí je jejich odchod do domovů pro seniory. Ty prošly v posledních letech zásadními změnami s účinností nového zákona o sociálních službách. Kvalita jejich služeb začala být kontrolována inspekcemi. Nároky na vzdělání pracovníků a pracovníky samé se zvýšily. Do budoucna se očekává trend snižování kapacity a vzniku domovů rodinného typu, kde je možné zajistit soukromí a nahradit tak alespoň částečně přirozené prostředí, kde senior doposud žil.

Mezigenerační vazby u seniorů žijících v domovech pro seniory představují důležitou oblast, která vypovídá o tom, jak senioři vnímají a reflektují vztahy s rodinou, svůj zdravotní a psychický stav, kvalitu péče, prostředí, finanční situaci a další ukazatele. Cílem práce je zjistit, zda tyto mezigenerační vazby fungují, čím jsou ovlivňovány a utvářeny.

Na začátku práce budou vymezeny základní oblasti týkající se tématu. Hlavními okruhy budou kapitoly senioři, mezigenerační vazby, rodina, kvalita života a domovy pro seniory. Poté bude popsán cíl práce, metodika práce a shrnuty výsledky z provedeného výzkumu. Diskuze přinese nový pohled na danou problematiku a bude následovat závěr, tedy shrnutí předcházejícího textu.

1. Současný stav

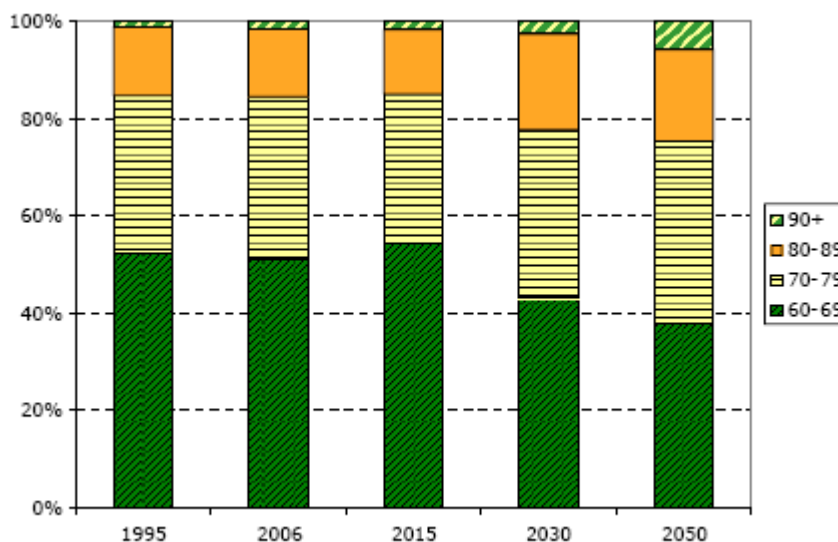
1. 1 Stáří a stárnutí

1. 1. 1 Seniorský věk

V populaci se zvyšuje počet seniorů a tento populační růst se promítá do různých sfér společenského života, ať už je to například postavení seniorů ve společnosti, mezigenerační vazby nebo vztahy uvnitř rodiny. Tento nárůst se promítá také do různých specifických oblastí jako je zdravotnická péče nebo sociální služby.

Podle prognózy Českého statistického úřadu bude v roce 2050 žít v České republice přibližně půl milionu občanů ve věku 85 a více let a téměř tři miliony osob starších 65 let. Tyto změny ve věkové struktuře seniorů lze pozorovat v grafu (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2008). Z grafu jasně vyplývá skutečnost zvyšujícího se počtu seniorů ve vysokém věku. Z tohoto faktu je zřejmé, že tato skutečnost se promítne do výše jmenovaných sfér a oblastí ve společnosti.

Graf 1: Věková struktura skupiny seniorů (ve věku 60 a více let) ve vybraných letech, reálný a projektovaný stav (v %)

Zdroj: ČSÚ, In Nešporová, Svobodová, Vidovičová, 2008

Společnost by tedy měla být na tento jev připravená a to nejen ekonomicky, ale především by měla respektovat psychosociální potřeby a životní podmínky seniorů a umožnit seniorům se společensky a individuálně uplatnit (Sýkorová, 2007).

Na začátku je potřeba si vymezit pojem senior. Jediná univerzální definice dosud není známa, jelikož stárnutí je projevem plynulé a nezvratné změny. Zpravidla se vymezuje určitou věkovou hranicí, kdy již končí střední věk a začíná stáří. Seniorský věk začíná mezi 60 a 65 lety (Nešporová, 2008). Podle Vohralíkové a Rabušice však neexistuje jednoznačné objektivní zdůvodnění, proč by senior měl být zrovna člověk patřící do výše jmenované věkové kategorie, ale jedná se o konvenci a potřebu administrativy státu (Vohralíková, Rabušic, 2004).

S narůstajícím počtem lidí ve společnosti bude růst také počet lidí závislých na péči jiné osoby a zabezpečení základních životních potřeb. V USA se předpokládá nárůst této potřeby na 6:1 v roce 2030 a na 4:1 v roce 2050, přitom v roce 1999 byl tento poměr 11:1. To znamená, že v roce 1999 bylo 11 seniorů závislých na péči jedné ekonomicky aktivní osoby ve srovnání s rokem 2050, kdy budou na péči jedné osoby závislí čtyři senioři. Z tohoto konstatování vyplývá náročnost a zvyšující se nároky této péče, jelikož se počet snižuje téměř o třetinu. Tento trend lze vzhledem k prodlužující se délce života očekávat v Česku. Proto je třeba věnovat seniorům a jejich životě zvýšenou a náležitou pozornost (Koval, 2001).

Pozornost je třeba věnovat i některým názorům či postojům společnosti na stáří. Stereotypní názory na vyšší věk vychází z domněnky, že staří lidé jsou neproduktivní, málo aktivní, apatičtí, málo flexibilní a úspěšní. Tento obraz ve společnosti vysvětluje Haškovcová (In Koval, 2001) tím, že stáří se devaluje na nicnedělání, sklerózu, stává se zdrojem společenského konfliktu. Vnímání staré populace jako příživníka mladé populace připravuje podmínky pro generační střet. Pouze však do té doby, pokud ve společnosti chybí dostatek příkladů moudrého a úspěšného stárnutí, to znamená pouze tehdy, pokud je stáří považováno společností jako problém (Koval, 2001).

Podle Sýkorové střední generace hodnotí situaci seniorů v dnešní společnosti hůře než senioři samotní. Přiznávají potíže spjaté s postavením seniora ve společnosti a toto vztahují na celou seniorskou populaci. Na rozdíl od tohoto postoje senioři

relativizují a říkají jak kdo a jak v čem. Tyto názory však střední generace uplatňuje pouze u cizích seniorů, u vlastních rodinných příslušníků již nikoliv. Vlastní seniory v rodině střední generace vnímá dokonce jako méně staré než se považují sami senioři a snaží se je vidět jako aktivní a angažované (Sýkorová, 2007).

1. 1. 2 Zdravotní změny

Normálním stavem ve stáří je stav dobré fyzické a duševní kondice a s tím souvisí schopnost vést kvalitní a nezávislý život. Z tohoto základního faktu je třeba vycházet při jakémkoliv uvažování o zdravotním stavu seniorů, jejich potřebách apod. Cílem služeb určených pro seniory by mělo tedy být zlepšení zdravotního stavu seniorů, jejich soběstačnosti a kvality jejich života (Holmerová, 2002).

Ve stáří dochází ke změnám ve zdravotní oblasti. Tyto změny se objevují a projevují zcela individuálně. Někdy se může objevit polymorbidita, tedy přítomnost několika onemocnění najednou. S tímto jevem souvisí další problémy, které vznikají. Jedním z nich je užívání mnoha různých léků. Nemocemi provázející stáří mohou být smyslové poruchy, chronická bolest pohybového aparátu. Mohou se objevit i onemocnění jako demence, inkontinence a jiné. Projevy či příznaky nemocí s sebou nesou sociální změny. Starý člověk se straní společnosti, zhoršuje se jeho soběstačnost, může mít různé reakce jako agresivitu apod. Začne se cítit osaměle, což může vést i ke změnám v psychické oblasti, například v prožívání nebo nenaplnění potřeb (Holmerová, 2002).

Je třeba upozornit na stereotypní názory. Například, že různé choroby jsou choroby stáří. Vhodné je spíše mluvit o chorobách ve stáří. Některé příznaky či změny mají ve stáří svá specifika jako nevýrazná znamení nemocí či pomalé změny. Velmi časté jsou komplikace nemocí. Mezi zvláštnosti chorob ve stáří patří neoddělitelné spojení zdravotní a sociální problematiky. Porucha zdraví seniora má vždy sociální důsledky, z nichž nejdůležitější je ztráta soběstačnosti a autonomie a narůstání závislosti. To platí i opačně, to znamená, že akutní psychosociální problém, například ztráta životního partnera vede k nápadnému zhoršení zdravotních potíží. Zde je zřetelné, jak zdravotní změny ovlivňují stav psychiky seniora a opačně (Pacovský, 1994).

1. 1. 3 Psychika a psychické změny

Stárnutí je proces, který se projevuje změnami v průběhu času v různých oblastech. Tyto změny mohou mít různý charakter, mohou být dočasné nebo trvalé. Vždy záleží na tom, v jaké oblasti se změna projevila a z jakých vznikla příčin (Hartl, 2000). Jednou z těchto oblastí, kde dochází ke změnám, jsou po zdravotní oblasti také psychické funkce. Některé z těchto změn jsou podmíněné biologicky, jiné jsou důsledkem psychosociálních vlivů, mnohdy jde o výsledek jejich interakce. Reakce starších lidí na tyto změny, doba i způsob jejich projevení, jsou individuálně rozdílné (Vágnerová, 2007).

Významnou změnou je celkové zpomalení poznávacích procesů. Starší lidé bývají pomalejší, pokud je zpomalení výraznější, vede ke zhoršení kvality kognitivních funkcí, například nestačí zpracovat všechny potřebné informace. Příjem podnětů bývá ztížen či narušen zhoršením zrakových a sluchových funkcí. Seniorům netrvá déle pouze zpracování informací, ale také volba reakce, protože se déle a obtížněji rozhodují a volba pro ně často představuje zátěž. Tato pomalost může mít však i pozitivní stránky jako je rozvážnost a trpělivost (Vágnerová, 2007).

Ve stáří se zhoršuje paměť a to především paměť pro nové události, zatímco dávno minulé zážitky zůstávají většinou v paměti dobře uchovány. Vzpomínky bývají často emočně a obsahově zkresleny, minulé je hodnoceno spíše pozitivně. Negativní změny paměti mohou však probíhat různým tempem (Langmeier, Krejčířová, 1998). Závažné poruchy paměti mohou člověku způsobit potíže i v nenáročném stereotypu života (Vágnerová, 2007).

Proměny emočního prožívání nemusí být příliš nápadné. Projevuje se tendence k udržení emočního ladění, vyhýbání se nepříjemným situacím a přehlížení či popření jejich negativních aspektů (Vágnerová, 2007). Citové prožívání se většinou stává méně bezprostředním a snižuje se intenzita emocí (Langmeier, Krejčířová, 1998).

Ve stáří je ovlivněn také sebeobraz starého člověka a jeho životní spokojenost a to hned celou řadou faktorů. Jsou to například smrt životního partnera, smrt přátel a příbuzných, potíže mladších příbuzných či potíže s nimi. Vliv těchto událostí na člověka

je však závislý na typu jeho osobnosti a jeho socioekonomické situaci. Dobře integrovaná osobnost se dokáže lépe vyrovnat se stresem než člověk dezintegrovaný. Důležité je také negativní ovlivnění postojů ve stáří určitými událostmi v minulosti (Hamilton, 1999).

V seniorské problematice je třeba vyzdvihnout často opomíjený význam potřeb. Potřeba je nutnost organismu něco získat nebo se něčeho zbavit. Je to stav, který znamená porušení vnitřní rovnováhy nebo nedostatek ve vnějších vztazích. Na rozdíl od přání jsou potřeby určeny životní nutností člověka a jejich dlouhodobé nenaplnění vede k potížím ve zdravotní, psychické i sociální oblasti (Hartl, 2000). Senior často své základní potřeby neprojevuje, protože je projevovat nemůže, nechce nebo neumí. V takových případech musí být potřeby aktivně rozpoznány (Pacovský, 1994).

Ve stáří nelze podcenit význam psychosociálních potřeb a jejich naplnění. Struktura potřeb, která platí po celý život, je rozdělena do šesti oblastí (Vágnerová, In Klevetová, 2008).

První je potřeba stimulace správnými podněty. Tato stimulace je závislá na úrovni a změnách pěti základních smyslů. Snížené vnímání oslabenými smysly způsobuje strach, nejistotu, změnu nálad. Senior se poté nechce vydat ven, stýkat se s ostatními, je nedůvěřivý. Může se vyskytnout sklon k nespokojenosti a zaměření pouze na své potřeby. Výše popsané projevy vždy navazují na dřívější strukturu osobnosti.

Další potřebou je potřeba smysluplného života. Zde je třeba znát a porozumět rituálům seniora, práci a činnosti, zábavě, respektive zájmům, naučeným způsobům chování a citovým vztahům. Tato znalost se projeví v pochopení chování seniora, dá možnost zjistit jeho ztráty a objeví možnosti, jak tyto ztráty nahradit.

Senior má také potřebu plánovat činnosti v denním rytmu a čase se sebou i s druhými. Pokud není tato potřeba naplněna, mohou se projevit změny nálad, odmítání aktivity apod.

Potřeba jistoty sociální role a pozice ve společnosti patří mezi potřeby každého člověka. Ve stáří přibývá mnoho sociálních změn a ztrát. Mezi nejpodstatnější patří

ztráta pracovního statusu, odchod dětí, sociální izolace, osamělost, ztráta soukromí a vlastního domova a závislost na druhých.

Následuje potřeba identity a uznání vlastního já sebou i druhými, kdy je pro každého člověka důležité mít svůj život pod kontrolou a uznávat se takový, jaký jsem. Naplnění této potřeby je u seniora ohroženo z důvodu ztráty autonomie a ztráty kontroly nad svým životem.

Potřeba otevřené budoucnosti znamená pro seniora potřebu se vždy na něco těšit, ať už jsou to třeba jen drobnosti všedního dne nebo něco zásadnějšího jako například očekávaná návštěva (Klevetová, Dlabalová, 2008).

1. 1. 4 Druhy stárnutí

Existují dva druhy stárnutí a je volbou každého, který způsob si zvolí. Rozlišuje se stárnutí pasivní a úspěšné. Tato volba je však individuální a nelze ji jednoznačně popsat či specifikovat. Senior může v různých fázích života prožívat stáří úspěšné nebo pasivní či naopak.

Úspěšné stárnutí by mělo být volbou vědomou a zároveň odhodláním k nepřetržitému sebevzdělávání a rozvíjení osobnosti. Úspěšné stárnutí předpokládá, že člověk nebude jen tak sedět a čekat, co přijde. Naopak vyžaduje nasazení a aktivitu (Sheehyová-Průvodce dospělostí).

Úspěšné a aktivní stárnutí je dáno několika ukazateli. K těm základním a nejdůležitějším patří přirozené prostředí, aktivity, zdraví životní styl a zdravotní péče, sociální služba či rodina. K základním ukazatelům úspěšného a aktivního stárnutí patří mimo jiné aktivity a jejich různé typy (Klevetová, 2008).

V poslední době se tedy prosazuje koncepce úspěšného stárnutí, kdy nárůst starší populace nemusí nutně znamenat zvýšení počtu závislých a nemocných lidí, pokud je dostatečně zajištěna prevence v této oblasti. Tyto programy či koncepce jsou zaměřeny na posilování kvality života, úspěšnou adaptaci ve stáří a kladou hlavní důraz na dostatečnou aktivitu. Aktivizační programy by měly být na úrovni preventivní a léčebné. Preventivní programy by měly být zaměřeny na zdravé seniory. Léčebné programy by měly být součástí buď vlastní terapie, nebo sekundární prevence, kdy by

například u lidí s počínající demencí přiměřená aktivizace značně zlepšovala kvalitu života a zpomalila postup choroby. Aktivizace seniorů musí však plně respektovat individualitu a přání každého člověka (Langmeier, Krejčířová, 1998).

1. 1. 5 Aktivita

V dnešní době existují mnohé domovy pro seniory, které sice poskytují bydlení, stravu a lékařskou péči, ale tato péče nemůže být nazývána komplexní. Každému je dobře známý stereotypní život starého člověka sedícího či ležícího bez hnutí a slova sledujícího pohledem protější zeď. Staří lidé mají své potřeby jako každý člověk a mnohdy strádají nedostatkem uspokojování intelektuálních, estetických, společenských aj. potřeb. Kvalitní program je nedílnou součástí péče o seniory (Rheinwaldová, 1999).

Ve stáří dochází k změně v různých sférách a oblastech, které již byly jmenované. Pro zdůraznění to jsou například psychické funkce, zdravotní stav, snížení finančních zdrojů nebo omezení společenských kontaktů. Senior by se měl ve vlastním zájmu dále věnovat aktivitám, které ho bavily a uspokojovaly v dosavadním životě. Pokud se různým druhům aktivit nemůže z různých důvodů, ať již ve výše jmenovaných oblastech nebo jiných, věnovat, domovy pro seniory a jiné sociální služby pro seniory by měly být připraveny na tuto situaci a nabídnout seniorům jiné adekvátní druhy aktivit. Při nabídce aktivit se vychází z činitelů, které aktivity ovlivňují. Patří mezi ně společenská atmosféra, individualita seniora, zdravotní stav a nabídka možností. Pokud je zhoršen zdravotní stav, bývají výrazně omezeny i aktivity seniora. Pokud jsou u seniora aktivity nápadně omezeny, mívá to za následek izolaci a osamělost (Zavázalová, 2001).

Mezi stále více oblíbené aktivity patří trénování paměti. Paměť patří k důležitým aspektům života. Obdobně jako jiné aktivity je možné i paměť cvičit a udržovat ji tak v dobrém stavu, případně zlepšovat činnost sensorické i krátkodobé a dlouhodobé paměti. Trénování paměti pomáhá prevenci různých obtíží. Dobře fungující paměť pomáhá lépe se orientovat v obtížných situacích a lépe zvládat životní úkony (Křivohlavý, 2001).

Další důležitou oblastí, která napomáhá uspokojování potřeb a zachování autonomie, je oblast vzdělávacích aktivit. Jedná se o aktivní vzdělávání formou přednášek, kurzů, univerzit třetího věku, návštěv různých výstav, koncertů, projekcí apod. Další možností dělení vzdělávacích aktivit je podle druhu převažující aktivity při procesu vzdělávání. Převažuje buď percepční složka (přednášky, koncerty, apod.), senzomotorická složka (tanec, rehabilitace apod.) nebo kognitivní složka (již zmíněné trénování paměti). O volbě aktivity mohou rozhodovat různé faktory, velkou roli bude hrát zdravotní stav seniora. Je zřejmé, že imobilní senior bude preferovat kognitivní aktivity, například poslech hudby či trénování paměti (Matýsková, In Sýkorová, 2004).

Další důležitou aktivitou je pohyb. Lidé v seniorském věku fyzickou aktivitu snižují. Negativní roli zde sehrávají sociální překážky, které vytvářejí u mnohých seniorů ostych ze sportování či cvičení ve věku, který je vnímán jako období klidné důstojnosti. Vhodné formy pohybu pro seniory jsou především pohyby pomalé, vědomě a soustředěně prováděné. Patří sem například léčebná tělesná výchova, doteky, poklepy, masáže a automasáže (Štilec, 2004).

1. 2 Mezigenerační vazby

Rodina rozvíjí aktivity ve stáří a je výrazným referenčním rámcem života starších lidí. Senioři proto velmi oceňují dobře fungující vztahy v rodině a zázemí. Soužití se seniory navíc obohacuje náš život, zprostředkovává mladším generacím nezažité zkušenosti a napomáhá vytvářet sociální rovnováhu mezi generacemi (Vohralíková, Rabušič, 2004).

Vztahy rodičů a dětí mohou být rozmanité, s ohledem na prožité dětství, aktuální styl života mladší generace, zdravotní stav seniorů, vzdělání a pohlaví příslušníků generací. Kvalita vztahů bývá rodiči více idealizována, je pro ně subjektivně důležitější než pro dospělé děti (Vágnerová, 2007). Důvod těchto rozdílných názorů je odůvodňovaný tím, že život lidí středního věku je bohatší a nabízí mnohé možnosti než život seniorů (Giarrusso a kol., In Vágnerová, 2007). Rozdíl v názorech a postojích může být také projevem konfliktu rolí a z nich vyplývající pozice dospělého dítěte a stárnoucího rodiče (Luescher a Pillemer, In Vágnerová, 2007).

Důraz společnosti na autonomii a nezávislost jednotlivce mají za následek nejen nepopulární představu očekávaného vysokého věku, ale především izolaci a osamělost starého člověka. Osamělost patří k hlavním problémům ve stáří. Osamělost bývá vnímána ve dvou rovinách a to jako životní pocit nebo jako životní situace. Je spojená s různými stavy jako izolace, nepochopení, odcizení. Někdy se jedná o přechodný stav, například se člověk cítí osaměle po ztrátě někoho milovaného z rodiny, ať se jedná o životního partnera nebo jiného rodinného příslušníka. V některých případech se však jedná o osamělost dlouhodobou, kdy například nejsou naplněny některé potřeby člověka, nefungují rodinné vztahy nebo není dosaženo profesionální úrovně práce personálu. Za řešení osamělosti je považován nenahraditelný lidský kontakt, ať již přirozený, tedy kontakt s rodinou nebo přáteli, nebo vytvořený. Zde se jedná o kontakt se sociálním pracovníkem nebo jiným profesionálem z řad personálu (Matulayová, In Sýkorová, 2004).

Podle vnějších indikátorů (žijící příbuzní, charakter bydliště, nabídka sociálních kontaktů v lokalitě aj.) se sice osamělost týká jen části nejstarších seniorů, podle subjektivního vnímání je to jev podstatně více rozšířený (Vohralíková, Rabušic, 2004). V rámci výzkumu „Život ve stáří“ bylo zjištěno, že často se cítí osaměle téměř 12 % a někdy 33 % osob ve věku nad 60 let. Naopak vůbec se necítí být osamělými 27 % seniorů. Tento jev lze určitým způsobem chápat jako selhání funkce rodiny a rodinných vazeb (Kuchařová, 2002).

1. 2. 1 Mezigenerační vazby seniorů a jejich dětí

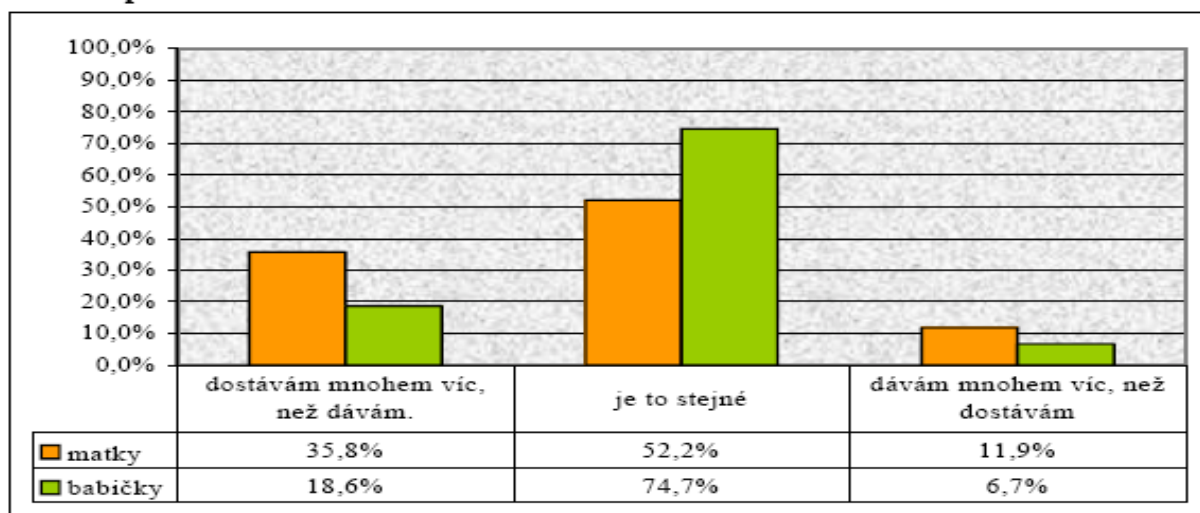
Pro seniory je interakce s dospělými dětmi a jejich rodinami významnou strategií zvládnutí stáří, přijímanou pomoc však současně spojují s rizikem zúžení své autonomie. Na jedné straně vidí v dětech zdroj pomoci, na straně druhé se brání jej využívat a snaží se být soběstační a samostatní v každodenních činnostech, ve financování svých potřeb a v rozhodování. Dospělé děti oceňují nezávislost rodičů, zároveň jejich úsilí nezřídka interpretují jako tvrdohlavost. Také poukazují na sociální očekávání příbuzenské odpovědnosti vůči starým lidem, silně zdůrazňují svoji roli v pomoci rodičům a prezentují se jako ti, „kdo jsou zde a připraveni pomáhat“. Takřka

jedním dechem ale upozorňují na limity vlastních možností zajistit rozsáhlejší a pravidelnou asistenci a fakticky váží pomoc na určité podmínky, často s explicitním odkazem na svoji autonomii. Pomoc dospělých dětí rodičům není bezpodmínečná, ale spíše vyjednávaná s ohledem na kontext (Sýkorová, 2006).

Vztah rodičů a dětí ovlivňuje kolísající nesouměrnost potřeby pomoci a podpory. Nesoběstačnost legitimizuje závislost a nerovnovážnost přijímaného a poskytovaného (Sýkorová, In Vágnerová, 2007). Pro pevnost vztahů mezi generacemi je významná nejenom míra vzájemné pomoci a podpory, ale také pocit jejich vzájemné vyrovnanosti, respektive pocit závaznosti či dluhu. Pro moderní společnost je charakteristické úsilí o vyrovnanost. Ve střední generaci se předpokládalo, že vznikající dluh bude splacen v další fázi životního cyklu, kdy dospělé dcery přestanou být tolik zaměstnané vlastní rodinou a splatí svým matkám, nyní už v seniorském věku, dluh, který jim vznikl, kdy od nich přijímaly pomoc ještě ve střední fázi rodinného cyklu (Možný, 2004).

G r a f 2: Když zhodnotíte Vaši situaci a to, jak si s rodiči vzájemně pomáháte, máte pocit, že od nich dostáváte víc, než jim sama dáváte, nebo je to naopak, nebo máte pocit, že je Vaše vzájemná pomoc vyrovnaná?

Česká republika

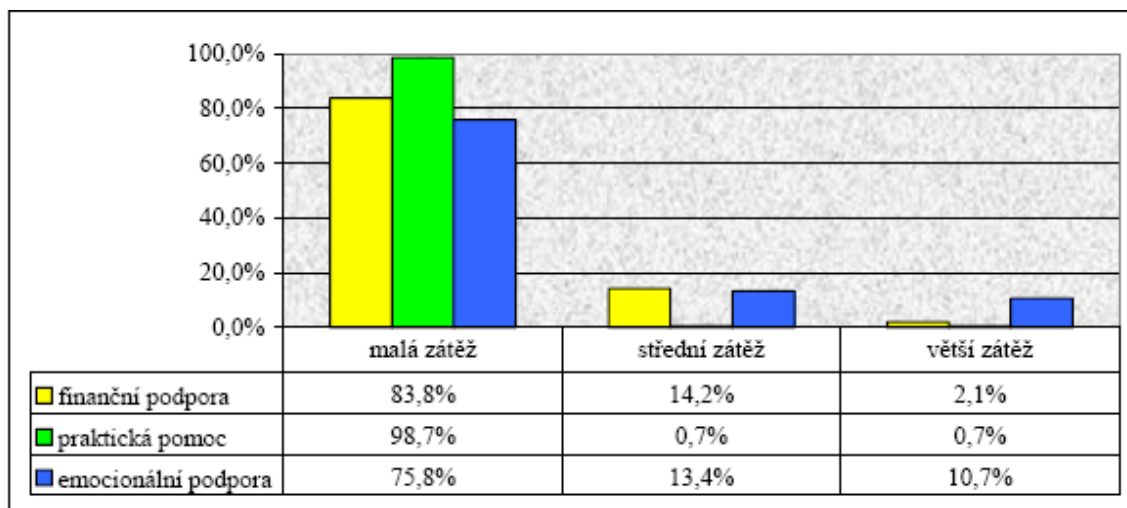

Zdroj: Možný, 2004

Přínosná jsou data, která proklamují mezigenerační solidaritu matek a jejich dětí na materiální úrovni. Výsledky zobrazené v grafu jsou důležité zejména z hlediska výše zmíněné vyrovnanosti vzájemné pomoci a podpory. Míra materiální solidarity obdržené nejstarší generací není podle výpovědí příslušnic této generace nijak častá. Nejčastěji pomáhají svým matkám dcery, případně snachy, na druhém místě až synové. Pomoc od ostatních příbuzných je spíše výjimečná. Nejčastěji jsou poskytovány dary věcné na rozdíl od finančních (Možný, 2004).

Podle Vágnerové senioři svým potomkům pomáhají a často je finančně podporují, třetina z nich tak činí alespoň občas. Častěji pomáhají staří rodiče svým dětem, alespoň do doby než tuto schopnost díky zdravotním potížím ztratí. Tuto skutečnost si většina potomků uvědomuje. Matky-seniorky však nemají pocit, že by dávaly víc, než dostávají. Očekávají však akceptaci a ocenění, potřebují pozitivní zpětnou vazbu (Vágnerová, 2007). Zde je zřejmá odlišnost, kdy Možný vypovídá o nepříliš velké materiální solidaritě obdržené seniory od mladší generace a Vágnerová uvádí, že senioři, konkrétně matky-seniorky, vnímají vzájemnou pomoc jako vyrovnanou.

Graf 3: Vnímaná zátěž podle typu pomoci

Zdroj: Možný, 2004

Výsledky zobrazené v grafu popisují, jak vnímají zátěž poskytované pomoci matky seniorky, které pomáhají svým dcerám. Důležitá je informace, kdy střední zátěž při poskytnutí finanční podpory pocítilo již 14, 2% seniorek. Tento stupeň zátěže pocítilo také 13,4% seniorek při poskytnutí emocionální podpory. Tyto hodnoty nejsou jistě zanedbatelné. Poskytování finančních darů zde opět podtrhuje, že senioři chtějí být nezávislí na pomoci svých dětí a ještě jim přitom pomáhat sami (Možný, 2004).

Frekvence interakcí seniorů a jejich nejbližších příbuzných, tedy dětí a vnoučat je samozřejmě dána především individuálními vztahy. Navíc zde intervenují i některé vnější faktory jako místo a vzdálenost bydliště či povaha a náročnost zaměstnání dospělých dětí.

Interakce mezi dospělými dětmi a jejich starými rodiči je obecně poměrně intenzivní, plných 64 % dětí ve věku 45 až 59 let se svými rodiči stýká jedenkrát do týdne a dalších 13 % jedenkrát do měsíce, naopak jen 6 % těchto osob se se svými rodiči nestýká vůbec. Z hlediska pohlaví nejsou v četnosti interakcí s rodiči nijak výrazné rozdíly, ovšem pro syny jsou častěji tyto návštěvy povinností, pro ženy jsou naopak častěji radostí (Vidovičová, Rabušic, 2003).

Starší lidé nechtějí být závislí na pomoci svých dětí. Stát v minulosti převzal na sebe nemalou část z rodinných funkcí a rodiny se naučily na jeho pomoc spoléhat, takže staří s úlevou osvobozují své děti ze závazků vůči nim a střední generace necítí vždy náležitou míru odpovědnosti za péči o stárnoucí rodiče. Senioři přisuzují rodině větší roli v péči o ně než mladá a střední generace. Tyto rozdíly lze přisoudit větší senzitivitě stárnoucího člověka k rodinným vazbám. Téměř polovina dotázaných seniorů však připouští obavy, že pro své povinnosti na ně děti nebudou mít čas, a jenom necelá třetina věří, že by jejich děti v případě potřeby omezily nebo ukončily své zaměstnání. Pokud tedy senioři vyjadřují velkou důvěru v pomoc svých dětí, mají zřejmě na mysli spíše méně náročné druhy pomoci. Uvažují-li dotázaní starší lidé o situaci svého horšího zdravotního stavu, a tedy větší míře závislosti na pomoci druhých, pak často vidí, ve snaze nebýt na svých dětech příliš závislí, řešení v ústavní péči (Kuchařová, 2002).

1. 2. 2 Mezigenerační vazby seniorů a jejich širších příbuzných

Kontakty seniorů s ostatními příbuznými nejsou zdaleka tak časté. Četnější jsou však tam, kde chybí kontakty s dětmi. Osobní kontakty jsou navíc mnohdy nahrazovány písemným stykem, zejména mezi sourozenci (Vohralíková, Rabušič, 2004).

Vztah seniorů k vnoučatům bývá odlišný od vztahu k dospělým dětem. Prarodiče jsou nositeli tradic a příběhů, které svým nejmladším potomkům předávají. Prarodiče bývají tolerantnější a méně kritičtí a proto v těchto vztazích také nedochází k tolika střetům či konfliktům. Mladí lidé nejsou sice schopni převzít veškerou péči o starého člověka, ale jsou ochotni se na ni nějak podílet a to především tehdy, pokud mají na prarodiče hezké vzpomínky (Vágnerová, 2007).

K dalším důležitým vztahům se řadí vztah se sourozenci. Sourozenecký vztah patří k nejdéle trvajícím vztahům v životě člověka. Sourozenci spolu sdílejí mnoho zkušeností, jež ovlivní jejich osobnost i vzájemnou vazbu (Vágnerová, 2007).

Tento vztah může mít značný citový význam a lze v něm rozpoznat tyto tři oblasti a to citovou vřelost, četnost konfliktů a míru vzájemné rivality (Stocker a kol., In Vágnerová 2007). Sourozenecké vztahy jsou ovlivněny zkušeností z dětství, ale mohou se i měnit v průběhu stáří. Hodnota sourozeneckého vztahu s věkem obvykle narůstá. Sourozenec seniora spojuje s jeho dřívějším životem a připomíná mu minulé zážitky. Sourozenec může také poskytnout žádoucí podněty, často mívá podobné názory a sdílí podobnou životní zkušenost (Vágnerová, 2007).

1. 2. 3 Vztah seniorů k přátelům

Přátelé souběžně s blízkou i širší rodinou hrají v životě seniora nezastupitelnou roli. Mnozí senioři se pravidelně navštěvují se svými přáteli, také vrstevníky. Významné je pro ně sousedství, kdy silně zakotvené sousedské vztahy přerostou často v přátelství. I když senior zpravidla nemá velké množství přátel, vztahy mezi ním a přáteli bývají blízké, důvěrné a stabilní (Sýkorová, 2007).

1. 2. 4 Představy potenciálních pečovatelů o zabezpečení v případě nesoběstačnosti seniorů

I přes veškeré změny v sociální oblasti v posledních letech nebyl zaznamenán zásadní posun v názorech a chování občanů co se týče postojů k zabezpečení vlastního života, zejména stáří a případných problémů s ním spojených. V názorech stále přetrvává předpoklad pomoci státu, a to jak v materiální, tak i finanční podobě. U generace potenciálních pečovatelů (věkově jsou v rozmezí 20 až 60 let, nejpočetněji, 40% je zastoupena věková skupina 40 až 49 let) došlo sice k mírnému posunu, zvláště v nejmladší věkové skupině respondentů, směrem od institucionální péče poskytované v ústavních zařízeních typu domova pro seniory k péči poskytované komunitou v domech s pečovatelskou službou až po péči poskytovanou v domácím prostředí. Chování potenciálních pečovatelů zatím není v souladu ani s jejich představami ani s proklamovanou péčí o nesoběstačné rodiče, kdy jsou jejich představy o celodenní péči o seniora zkreslené a neodpovídají reálné skutečnosti.

Z porovnání představ seniorů starších 60 let a představ jejich dětí o preferencích zabezpečení ve stáří při případné nesoběstačnosti se pravděpodobně dá usuzovat na určitý posun k přání prožít stáří v přirozeném prostředí. Výjimku tvoří skupina obyvatel se základním vzděláním, která častěji než jejich rodiče volí možnost umístění do institucionálního zařízení. To, ale u této skupiny může souviset s finanční situací a možnostmi (Veselá, 2002).

Mezigenerační vazby jsou utvářeny a ovlivňovány rodinou. O funkci, fázích a problémech rodiny pojednává další kapitola.

1. 3 Rodina

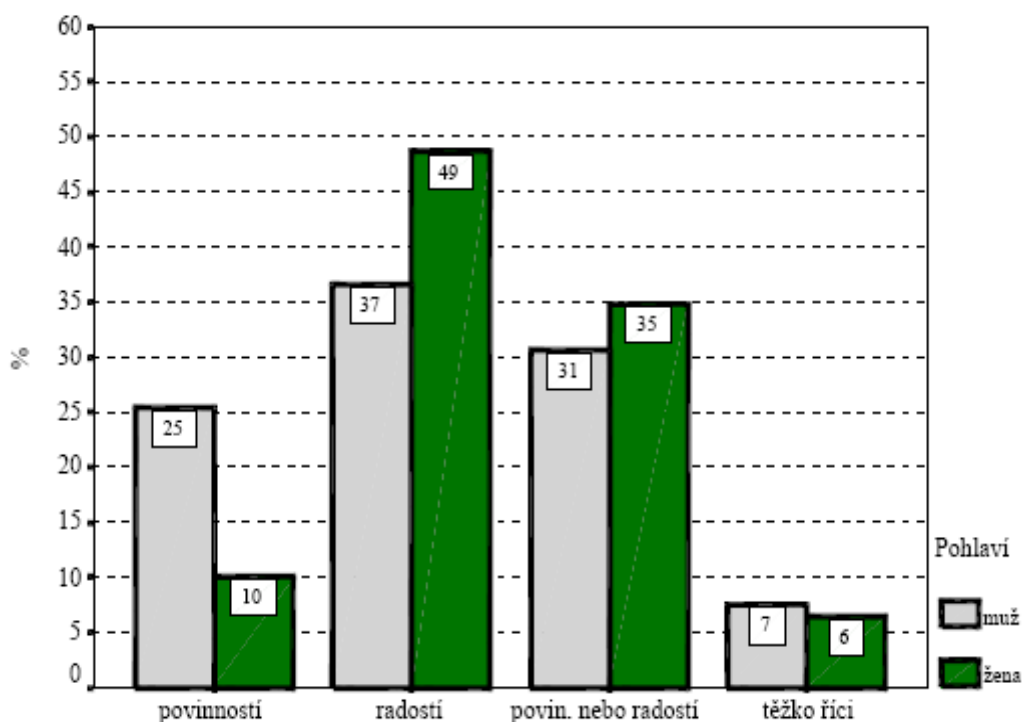
Člověk prý vynalezl rodinu, jelikož zjistil, že nemůže nikomu věřit. Rodina je ideální záchranou, když člověka provází nějaké potíže, problémy, apod. (Možný, 2002). Rodinu je třeba chápat jako základní prvek společnosti integrující všechny věkové kategorie. Rodinu, která pečuje o seniory v přirozeném prostředí či se mu věnuje v ústavním zařízení, je potřeba podpořit. Je to totiž hlavně rodina, která utváří mezigenerační vazby a určuje jejich kvalitu. (Holmerová, 2002).

Rodina představuje pro každého člověka bez rozdílu věku zázemí a jistotu. Ve stáří pak dobře fungující rodina znamená záruku pomoci psychické, fyzické i hmotné, a to i v případě nesoběstačnosti starého člověka (Vohralíková, Rabušič, 2004). Od rodiny se totiž očekává solidárnost s tím členem, který se nachází v obtížné životní situaci. Dokud jsou staří lidé schopní, mohou pomáhat v různých oblastech – hlídáním vnoučat, finanční podporou. S postupujícím věkem a okolnostmi se situace může změnit (Pichaoud, 1998).

Rodina má také funkci zdroje kulturních a morálních zásad a hierarchie hodnot jako je spravedlnost, přátelství, přístup k povinnostem, pravdomluvnost. Plní také funkci zábavně společenskou, kdy je zázemím pro její členy. Senioři velmi oceňují dobře fungující rodinné vztahy. V dobře fungující rodině panuje vzájemná úcta ke starším, ale i naopak respekt a uznání mladších členů. Starší generace poskytuje rady na základě získaných životních zkušeností. Pokud jsou tyto rady mladšími členy v rodině přijímány a akceptovány, mají význam pro dobré vztahy a podporují pocit potřebnosti a užitečnosti seniora. Toto by mělo fungovat i opačně, kdy mladší generace předává nové vědomosti a informace z různých oblastí společenského života. (Zavázalová, 2001).

Klevetová rozlišuje několik fází rodiny, poslední, pro tuto práci nejdůležitější, je fáze stáří a životního osiřeni. Senior se na sklonku života ohlíží zpět a bilancuje ve vzpomínkách, například vzpomínky na mládí sbližují prarodiče s vnoučaty. Velká část seniorské populace svůj pozitivní vztah k životu opírá jen o drobné radosti. Stáří je pro mnohé těžké a nepřijatelné. Tento pocit pramení z nedostatku času pro seniorskou generaci, kdy senioři sledují spěchající životní běh svých dětí a nechtějí je zdržovat. Senioři v důsledku toho prožívají pocity opuštěnosti a samoty. V souvislosti s tím se nejedná ani tolik o délku věnovaného času, ale o kvalitu tohoto času pro vytvoření skutečných lidských vztahů (Klevetová, 2008).

Graf 4: Odpovědi na otázku „Čím jsou pro vás návštěvy s rodiči?“ (podle pohlaví respondenti ve věku 45-59 let)

Zdroj: Vidovičová, Rabušic, 2003

Návštěvy rodinných příslušníků představují pro seniory nedílnou součást života a jsou pro ně radostí. Jak to vnímají děti seniorů, tedy opačná strana, lze vyčíst z grafu. V normálně fungující rodině jsou návštěvy rodičů-seniorů pro potomky radostí a to zejména pro ženy. Takto to vnímalo ve výzkumu, kde odpovídali respondenti ve věku 45-59 let, celých 49 % žen a 37 % mužů.

Problém nastává při neplnění normálních funkcí rodiny. Senior zpravidla nepříznivě reaguje na nesoulad v rodině, a to platí jak pro seniora žijícího v rodině i pro seniora žijícího mimo rodinu. Senior se obtížně přizpůsobuje změně rodinných struktur, rozpadu rodiny z různých příčin či jiné zátěžové situace týkající se rodiny. Problémem jsou i nefungující vzájemné rodinné vztahy. Všechny výše popsané situace či chování nepříznivě ovlivňují psychický i zdravotní stav seniora a aktivní postoj k životu (Pacovský, 1994).

Je třeba ještě zdůraznit velmi důležitou funkci rodiny v situaci, kdy senior přichází do domova pro seniory. Rodina by zde měla plnit důležitou roli při adaptačním procesu po vstupu a poté v dalších fázích seniorova života v novém domově. Měla by seniora v tomto životním období doprovázet, věnovat mu svůj čas a pocit, že je pro ně v životě důležitou součástí (Dlabalová, In Klevetová, Dlabalová, 2008).

Rodina je v systému péče o seniora nezastupitelná. Měla by však, stejně jako personál v domovech pro seniory, poskytovat jen tu péči, kterou si senior nemůže obstarat sám. Senior by měl být podporován v aktivitě a soběstačnosti. Rodina by zde měla splňovat několik předpokladů pro dobrou a kvalitní péči. Tyto předpoklady zahrnují mít podmínky fyzické, časové, finanční, technické a jiné, chtít seniorovi pomoci a podpořit ho a umět tuto pomoc či podporu poskytnout. To znamená, že rodina musí vědět, jak pomoci a znát rozsah této pomoci. V této fázi bude velmi důležitá spolupráce s personálem a jeho vstřícnost a podpora, o které pojednává kapitola Domovy pro seniory (Zavázalová, 2001).

1. 4 Kvalita života

Na mezigenerační vazby bude působit kvalita života seniora. Kvalita života je jedním z nejdůležitějších kritérií při hodnocení života seniora. Kvalitu života lze posuzovat různými způsoby, například stupnicemi, dotazníky sebeposuzovacími, kombinací těchto metod (Pacovský, 1994).

Kvalita života je pojem, který lze obtížně vymezit či uchopit. Kvalita života je vyjádřena individuálním stavem pohody, spokojenosti či štěstí. Tento stav se skládá nejméně ze tří komponent, tedy složek. Především je to nutná nepřítomnost pocitu neštěstí a nespokojenosti, deprese či úzkosti a naopak přítomnost pozitivní emoce a radosti. Jedná se zde o jakousi celkovou spokojenost se svým životem, v rodině, ve volném čase apod. Hlavním zdrojem subjektivního pocitu spokojenosti jsou mezilidské vztahy, především rodina a přátelé. Dalším významným zdrojem je prožívání volného času (Možný, 2002).

Mezi základní oblasti kvality života patří tělesné zdraví a úroveň nezávislosti, psychické funkce, sociální vztahy a prostředí. Indikátory u oblasti tělesného zdraví jsou

energie a únava, bolest a nepohoda, spánek a odpočinek, mobilita, aktivity a závislost na lécích a zdravotních pomůckách. U psychických funkcí jsou indikátory emoce, sebehodnocení, myšlení, učení, paměť, pozornost a náboženské vyznání. V oblasti sociálních vztahů jsou indikátory osobní vztahy a sociální podpora. Mezi indikátory u prostředí patří finanční zdroje, svoboda, prostředí domova, možnost získat informace, účast na aktivitách, fyzikální prostředí a doprava. Každý indikátor sám o sobě může představovat složitý problémový celek. Zvýšení jednoho indikátoru nevykompenzuje kritický stav jiného. To se týká především zdraví a sociálních vztahů u seniorů, kteří jsou odkázáni na pomoc či podporu druhých lidí. Je velmi potřebné definovat specifické indikátory kvality života seniora vzhledem k zdravotní a sociální situaci seniora (Čornaničová, In Sýkorová, 2004).

Kvalita života úzce souvisí s naplněním vyšších životních potřeb, mezi které patří sebeúcta, sounáležitost, duchovno apod. Pokud potřeby nejsou naplněny, život seniora je redukován pouze na naplnění základních biologických potřeb, kdy senior přijímá kvalitní stravu a čeká v čistém lůžku na podněty, které nepřicházejí. Takto pojatá péče má nízkou kvalitu, která ovlivní jak zdravotní stav seniora, tak i psychický stav. Propojenost těchto dvou složek byla zdůrazněna již v předchozích kapitolách (Kalvach, Onderková, 2006).

Kvalitu života ovlivňuje i to, co je pro seniora důležité, na co se zaměřuje, jaké vyznává hodnoty. Hodnotové orientace u seniorů jsou zaměřeny tak, že první místo zaujímá vlastní zdraví, poté hodnoty spojené s rodinou a blízkým sociálním okolím (děti, vnoučata apod.) a dále pochopení sebe, nalezení smyslu života a akceptování náboženství. Tyto posledně jmenované hodnoty bývají pro seniory důležitější než pro mladší generace (Loučková, 2004).

Senioři se podle Loučkové diferencují do tří základních typů podle vyznávaných hodnot. Prvním typem jsou senioři, pro které je nejdůležitější materiálně a vlastní úspěch, být v dostatku a mít pevné zdraví. Druhým typem jsou senioři, pro které je důležitý smysl života, pochopení sebe, náboženství a práce pro druhé. Třetí typ vyznává tradiční hodnoty jako rodiny a své blízké, takže priority představuje spokojená rodina,

vnoučata a nejbližší. Toto rozdělení je samozřejmě orientační, ale lze jej dobře využít při konkrétní práci s klienty při předvídání či řešení problémů (Loučková, 2004).

Kvalitu života v každém věku zcela jistě ovlivní i finanční situace a možnosti. Nejinak tomu bude i u seniorů. Ve srovnání s mladšími generacemi si většina dnešních seniorů, zejména těch starších, nespočila k příjmu penzijním pojištěním či jinak. Problémem není seniorský věk sám o sobě, ale situace, kdy se senior stává chudým. Většině seniorů, pokud neměli naspořeno již z doby ekonomicky aktivního života, příliš financí po odečtení úhrady za poskytnutí sociální služby nezbyvá. Tento fakt může ovlivnit různé aspekty seniorova života (Keller, 2004).

Toto tvrzení podtrhuje i názor střední generace, která popisují finanční situaci seniorů jako ubohou a nedostačující, kdy jim chybí peníze na potřebné věci a důchod jim nezabezpečuje žádnou jistotu. Je třeba zdůraznit stereotypní názory střední generace, kdy stáří je podle ní chudé a má nízkou životní úroveň (Sýkorová, 2007).

Kvalita života bude ovlivněna kvalitou péče. K zvýšení kvalitní péče je klíčovým faktorem rozvoj vzdělávání pracovníků v domovech pro seniory. Pracovníci v přímé péči by měli získat poznatky z geriatric, gerontologie, problematice stárnutí, potřeb ve stáří a komunikace se seniory. Toto vzdělání by mělo být dostupné všem pracovníkům přímé péče. Zdravotní a sociální složka péče v domovech pro seniory by měla být propojena a pracovníci by spolu měli úzce spolupracovat a sdělovat si potřebné informace nezbytné pro zajištění kvalitní služby (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2008).

1. 5 Domovy pro seniory

Péče o obyvatele, kteří se o sebe nemohou starat sami, patří k povinnostem každé vyspělé společnosti. Starším lidem byla prokazována úcta k jejich stáří a moudrosti. Změny životního stylu a společnosti však tyto zvyklosti změnily. V rodinách dnes většinou oba partneři pracují a ve zbývajícím čase se starají o své děti. Nejsou tedy schopni se starat o seniora, který potřebuje celodenní péči. Člověk, který ztratil z nějakého důvodu soběstačnost, odchází žít do domovů pro seniory, případně podobných zařízení (Rheinwaldová, 1999).

Domovy pro seniory jsou zařízení sociálních služeb charakterizované adresou, skupinou uživatelů, pracovním týmem a prostorem pro poskytování služeb. Dodržují naplňování předepsaných standardů kvality zakotvených v Zákoně 108/2006 Sbírky. Podle těchto kritérií je posuzována kvalita služby (Matoušek, 2003). Domovy pro seniory poskytují služby, jejichž cílem je podpora soběstačnosti člověka a zajištění podmínek pro důstojný a aktivní život (Kozlová, 2005).

Zde nastává velmi významná a zásadní změna. Podle platného zákona do domova pro seniory přichází takový senior, který potřebuje pomoc z důvodu snížené soběstačnosti zejména z důvodu věku a jeho situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby (Zákon 108/2006 Sbírky). Oproti minulosti je to zásadní zlom. Dříve do tehdejších domovů důchodců odcházeli lidé zdraví a soběstační. Toto kritérium bylo dokonce v platných předpisech pro přijetí do ústavní péče. Staří lidé tento přestup dokonce vnímali jako radostnou životní událost, těšili se na ni. Očekávali zasloužený odpočinek a mnohdy odcházeli ze svých obydlí do lepších podmínek. Dnes stárnoucí člověk spíše nechce ztratit svou autonomii a intimitu a chce mít své jisté. Pobytem v institucionálním zařízení zčásti autonomii a soukromí jistě ztratí (Haškovcová, 1990). Je také zřejmé, že se jedná o kolektivní zařízení a tudíž senior jako klient nemívá žádoucí prostor pro své soukromí, identitu, bezproblémový výkon svých práv. Zde velmi záleží na tom, kolik času věnuje personál přímé práci s klientem, jaká je spolupráce s rodinou a další ukazatele kvality daného zařízení (Kozlová, 2005).

Samotný vstup seniora do domova pro seniory je zátěžovou situací, jedná se přeci o jednu ze zásadních životních změn. Pokud se zde senior má dobře adaptovat, měl by mít možnost se s daným typem zařízení seznámit ještě před samotným příchodem. Zařízení by mělo seniorovi poskytnout dostatečný časový prostor a umožnit mu tuto návštěvu i opakovaně, pokud je to možné. Senior by měl být sám aktivním účastníkem v procesu vypracování individuálního plánu a hodnocení svého stavu (Matoušek, 1999) Je třeba, aby senior dostal dostatek informací o zařízení, aby se mohl zapojit do komunikace s ostatními a využít různé aktivity. Navázáním vztahů a možností projevit se adaptační proces stane přínosem (Janečková, In Matoušek, 2005).

Hlavní zátěž při vstupu do domova pro seniory spočívá v několika problémech. Senior totiž ztrácí své osobní zázemí, prostředí, které dobře znal a na které byl zvyklý. Dostává se do neznámého prostředí, kde může mít pocity ohrožení, ztráty pocitu bezpečí a orientace. Může prožívat změnu v prožívání, úpadek vlastní osobnosti v návaznosti na ztrátu autonomie a soběstačnosti. Příchod do ústavního zařízení mnohdy senior chápe jako poslední působiště, poslední fázi života, po níž následuje jen smrt. Reakcí bývá zhoršení emočního ladění projevující se například depresí, apatií a vyhasnutím pozitivního očekávání. Přitom v každém věku, seniorský není výjimkou, je nesmírně důležité se neustále na něco těšit. Senior se těší, až přijde rodina, na nějakou akci nebo aktivitu, až bude jaro a půjde ven, apod. (Vágnerová, 2007).

1. 5. 1 Systém péče o seniora

Není snadné hledat a zvolit vhodný přístup k seniorovi, který ztrácí svou autonomii a integritu. Zdrojem cenných informací mohou být poznatky a principy humanistické psychologie. Tento psychologický směr klade mimo jiné důraz na důstojnost člověka, vidí hodnotu v každém bez ohledu na jeho odlišnosti a vyzdvihuje vzájemné naslouchání i individualitu každého jedince (Rogers, In Sýkorová, 2004).

Přístup pracovníků pečujících o seniory může seniorům pomoci vyrovnat se s minulostí, chápat přítomnost a posilovat pocit vlastní hodnoty. Nezbytnou součástí přístupu by měla být empatie, úcta, trpělivost a tolerance (Matýsková, In Sýkorová, 2004). Vždyť senior přichází do domova s nejistou budoucí rolí. Má za sebou dlouhý život, kde zastával různé role a byl zvyklý určitým způsobem fungovat. Při příchodu do domova se cítí tedy ohrožen, používá stejné vzorce chování jako doma a není za to mnohdy oceněn. Proto potřebuje podporu pracovníků i rodiny, aby mohl nalézt svou novou roli a místo v životě (Venglářová, 2007).

Orientace v novém a pro seniora neznámém prostředí může být obtížná, jelikož byl zvyklý na jiné prostředí a způsob života a adaptační mechanismy jsou ve starším věku oslabené. Umístění v ústavním zařízení znamená ztrátu motivace k různým běžným činnostem, které dříve byli součástí seniorova života. Zde v péči sehrají důležitou a nezastupitelnou roli zejména sociální pracovníci. Sociální pracovníci

pracující v domovech pro seniory by měli být odborníci, kteří jednají a komunikují s lidmi, vedou je k určitým cílům a to na základě získaných odborných znalostí a praktických dovedností. V domovech pro seniory je sociální práce součástí celkové terapie (Bayerová, In Sýkorová, 2004).

V ústavním zařízení mnohdy senioři ztratí své kompetence a dovednosti, protože je přestanou používat. Pracovníci mnohdy vnímají seniora jako bytost, která má omezené schopnosti a dovednosti a je proto potřeba se o ni ve všem postarat. Zde nastává problém v přebytku péče, která není potřeba, protože by si senior dané činnosti provedl nebo zařídil sám (Vágnerová, 2007). V této problematice přinesl zlom Zákon 108/2006 Sbírky o sociálních službách, který poskytovatelům sociálních služeb ukládá povinnost klienty podporovat v samostatnosti, využití běžně dostupných zdrojů a nepodporovat jejich závislost na službě. Klient vystupuje jako rovnocenný partner poskytovatele a mají dohodnuté, jak bude daná služba poskytována, to znamená především v jakém rozsahu (Zákon 108/2006 Sbírky).

1. 5. 2 Adaptace na pobyt

Člověk žije v prostředí, kde je vystaven různým zátěžovým situacím. Pokud je člověk ohrožen, má k dispozici dva druhy obranné odpovědi. První z nich je reakce, kdy jsou odpovědi předem připravené, hotové. Druhou obrannou odpovědí je adaptace neboli přizpůsobení. Adaptace je proces, při kterém vznikají nové schopnosti člověka reagovat na změny v prostředí změnou činnosti.

Jak již bylo řečeno, optimálním prostředím pro starého člověka je jeho vlastní domácnost, pro něj přirozené prostředí. Ústavní péče je řešením náhradním. Významnost zátěže při vstupu do domova pro seniory je ovlivněna především důvodem a motivací k pobytu. Odchod do domova pro seniory je většinou vynucen okolnostmi, že už jiné řešení situace nezbývá (Pacovský, 1994).

Při vstupu seniora do domova pro seniory probíhá adaptační reakce. Tato reakce může být dobrá, zhoršená či nedostatečná. Dobrá adaptace se projevuje tím, že senior spolupracuje s personálem, má zájem o okolí, je přátelský k ostatním obyvatelům, má záliby a věnuje se jim. Při zhoršené adaptaci senior spolupracuje s personálem pouze na

výzvu, s ostatními obyvateli se nebaví, neprojevuje aktivní zájem o okolí, neprovozuje žádné záliby. Nedostatečná adaptace se vyznačuje tím, že senior nespolupracuje s personálem, vyhýbá se ostatním obyvatelům a nemá záliby. Senior projevuje různým způsobem nespokojenost, je osamělý a opuštěný. Jsou přítomny depresivní reakce, hostilita a agresivita k okolí (Nováková a kol., In Pacovský, 1994).

Vágnerová rozlišuje adaptaci podle dobrovolného či nedobrovolného příchodu do domova pro seniory. Při nedobrovolném umístění, kdy je senior dotržen od své jistoty v podobě svého zázemí doma, se objevuje fáze odporu. Při této fázi může být senior agresivní, nepřátelský, chová se negativně. Tato reakce představuje protest proti násilné změně života. Následuje fáze zoufalství a apatie, kdy senior rezignuje a ztrácí zájem o všechno. Poslední fází je vytvoření pozitivní vazby, kdy senior například naváže přátelství s někým z pracovníků, obyvatel nebo si najde nějaký jiný zájem. Při dobrovolném odchodu nastupuje fáze nejistoty a vytvoření nového stereotypu, kdy senior získává informace a orientuje se v novém prostředí. Druhou fází je adaptace a přijetí nového životního stylu, kdy se senior smiřuje se ztrátou zázemí a přijímá nový způsob života. Je však obtížné a velmi vzácné, aby považoval ústavní zařízení za skutečný domov (Vágnerová, 2007).

Sehraje přitom zásadní roli rodina. Pokud je dobře fungující, stává se pro seniora oporou při tomto životním kroku (Janečková in Matoušek, 2005). Důležitá je komunikace rodiny a profesionálních pracovníků, zejména pracovníků přímé péče. Pracovníci by měli podporovat rodinu v aktivní spolupráci při péči o seniora. Pokud rodina selhává nebo nemá podmínky tuto spolupráci poskytnout, měl by tým pracovníků volit adekvátní řešení, ať již v podobě práce dobrovolníků nebo navýšením časového prostoru věnovaného danému seniorovi (Zavázalová, 2001).

Dobrovolnictví se jako činnost rozvinula v posledních letech i v České republice. Dobrovolník je člověk, který bez nároku na finanční odměnu věnuje svůj čas a dovednosti v prospěch ostatních lidí nebo společnosti. Práce dobrovolníka se stává pravidelným a spolehlivým zdrojem pomoci pro organizaci, která s dobrovolníky spolupracuje. Dobrovolník se zde stává členem týmu vedle profesionálů. Pro domovy pro seniory dobrovolníci představují pomoc při přímé práci s klienty. Důležitou roli zde

hraje pracovník, který dobrovolníka připravuje na novou činnost a je s ním v kontaktu. Dobrovolník by také měl mít možnost absolvovat supervizi, kde by konzultoval svoje pocity nebo obavy pramenící z jeho činnosti (Tošner, Sozanská, 2006).

2. Cíl práce

Cílem této práce bude snaha odhalit pomocí zúčastněných rozhovorů, konkrétně hloubkových interview, fungování mezigeneračních vazeb mezi seniory a jejich dětmi (tedy střední generací), dalšími příbuznými a přáteli v domovech pro seniory ve městě Humpolci. Výsledky by měly odhalit, jak mezigenerační vazby mohou působit na zdravotní stav, psychiku, aktivitu a kvalitu života seniorů a jejich postoje k životu a okolí. Tedy, jak klienti Domova blahoslavené Bronislavy a Domova důchodců v Humpolci subjektivně vnímají a prožívají své vztahy s rodinou a přáteli, život v ústavním zařízení a jeho různé aspekty jako příchod do domova, nakládání s financemi či práci personálu.

3. Metodika práce

3.1 Použitá metoda

V rámci získání potřebných informací a dat byl proveden kvalitativní výzkum. Byla použita metoda hloubkového interview neboli hloubkového rozhovoru. Tento rozhovor provádí jeden moderátor a jeden respondent. Jsou stanoveny obecné okruhy témat k rozhovoru. Čas trvání by měl být v rozsahu 45 minut až jedné hodiny a třiceti minut. Výhodou použití této metody je získání osobních a důvěrných informací. Rozhovory proběhly v příjemném prostředí, kde bylo zaručeno soukromí.

3.2 Charakteristika zkoumaného souboru

Soubor tvořili klienti dvou domovů pro seniory. V Domově blahoslavené Bronislavy, kde pracuji, bylo osloveno šest respondentů. Výběr respondentů proběhl ve spolupráci se zdravotní sestrou a vedoucí pracovnící v sociálních službách. V Domově důchodců v Lužické proběhly rozhovory se čtyřmi klienty. Výběr proběhl na základě doporučení rehabilitační pracovnice. Dále byly uskutečněny rozhovory s dvěma zkušenými pracovníky v Domově blahoslavené Bronislavy a dvěma zkušenými pracovníky v Domově důchodců v Lužické pro získání cenných informací o těchto dvou domovech.

3.3 Charakteristika zkoumaného prostředí

Domov blahoslavené Bronislavy

Domov blahoslavené Bronislavy se sídlem v Humpolci je nestátní neziskové zařízení pro seniory, kteří vzhledem ke svému věku a zdravotnímu stavu nejsou schopni žít ve svém prostředí nebo by v něm zůstali izolováni. Domov poskytuje svým klientům individuální pomoc a podporu tak, aby vedli pokud možno co nejdéle běžný způsob života, a pomáhá jim při udržování rodinných a společenských vazeb. Společně tak vytváří prostředí domova.

V roce 2008 má Domov kapacitu 33 lůžek a sociální služby nabízí v bezbariérovém objektu, v jedno, dvou a třílůžkových pokojích s vlastním sociálním zázemím (sprchový kout, WC, umyvadlo).

Chod Domova zajišťuje 18 zaměstnanců, z toho 10 v přímé péči. Vedoucí přímé péče je sociální pracovnice, dalšími členy přímé péče jsou vedoucí zdravotní sestra a zdravotní sestra, vedoucí pracovník v sociálních službách a sedm pracovníků v sociálních službách. Sociální pracovnice má vysokoškolské bakalářské vzdělání v zdravotně sociální oblasti, v současnosti dokončuje magisterský program ve stejné oblasti. Absolvovala roční kurz průvodce kvalitou v sociálních službách a výcvik klíčových pracovníků. Jejími přímými podřízenými jsou vedoucí pracovník v sociálních službách a vedoucí zdravotní sestra. Náplň činnosti spočívá především v přímé práci s klienty, zabezpečení a vedení většiny aktivit, nácvik chůze a terapeutické rozhovory s klienty. Vedoucí pracovník v sociálních službách absolvovala kurz pro pracovníka v sociálních službách a výcvik klíčových pracovníků. Má osmiletou praxi v oblasti práce se seniory jako pracovník v sociálních službách. Dva roky pracuje jako vedoucí pracovník.

Mezi nabízené aktivity patří ergoterapie (ruční práce, hraní her, apod.), trénování paměti, skupinová i individuální rehabilitace zajištěná externím fyzioterapeutem, nácvik chůze, konání mše svaté, návštěvy denního centra pro seniory, výlety a návštěvy rodných vesnic, oslavy narozenin a svátků, sledování vybraných pořadů (TV, video, DVD), návštěvy soutěží a plesů v jiných pobytových zařízeních.

Každý pracovník má určený vzdělávací plán, který vychází z jeho podnětů a požadavků s propojením potřeb organizace. Vzdělávání je sestaveno koncepčně, není nahodilé. Témata se vždy vztahují k poskytované službě, jen pro příklad ochrana práv uživatelů, individuální plánování, specifika komunikace se seniory.

Domov důchodců Humpolec

Domov důchodců Humpolec je příspěvková organizace, sídlící ve dvou budovách. Zřizovatelem Domova důchodců je Krajský úřad Kraje Vysočina. Domov důchodců disponuje 203 lůžky v obou budovách. V budově v Máchově ulici jsou k dispozici pokoje tří a čtyřlůžkové, v Lužické ulici jedno a dvoulůžkové. Oba objekty jsou vybaveny výtahy a jsou bezbariérové.

Posláním domova důchodců Humpolec, příspěvkové organizace, je poskytovat pomoc a podporu klientům, aby udrželi a rozvíjeli své schopnosti za pomoci odborného personálu.

Služby jsou určeny zejména občanům s postižením, které vylučuje samostatný pobyt v domácím prostředí, i když mají zavedenu pečovatelskou službu nebo občanům, jejichž dosavadní životní podmínky se změnilы vlivem vzniklé osamělosti, případně ostatními nepříznivými okolnostmi natolik, že jim hrozí sociální vyloučení. O obyvatele se stará 92 zaměstnanců. V obou objektech denně ordinuje lékařka, ošetrovatelskou péči zajišťuje nepřetržitě tým odborně vyškolených diplomovaných zdravotních sester a pracovníků v sociálních službách. Odbornou péči rehabilitační zajišťují rehabilitační pracovnice.

V budově v Lužické ulici pracují v přímé péči dvě staniční sestry. Mají zdravotnické vzdělání a absolvovaný doškolovací kurz. Každá z nich je nadřízená čtyřem zdravotním sestram, čtyřem pracovníkům v sociálních službách a jednomu pracovníku s nižším zdravotnickým vzděláním. Pracoviště je rozděleno na dvě oddělení, kde za péči zodpovídá staniční sestra. Na každém oddělení je plná kapacita třicet pět míst. V běžném provozu, to znamená ve všední dny, jsou v každé směně staniční sestra a tři až čtyři pracovníci, z toho alespoň jedna zdravotní sestra. Tento tým poskytuje službu třiceti až třiceti pěti klientům (podle aktuální naplněné kapacity). Při noční směně je na jednom oddělení jedna zdravotní sestra.

Vedle zdravotních sester pracují na oddělení pracovníci v sociálních službách, kteří se věnují ergoterapeutickým, rehabilitačním a jiným aktivitám. Tito pracovníci nejsou podřízeni staniční sestře, ale vrchní sestře. Ta však pracuje v druhé budově v Máchově ulici. Z nich jedna pracovnice má vzdělání zdravotní sestry, věnuje se kromě aktivit také individuální a skupinové rehabilitaci a aktualizaci a kontrole naplňování standardů. Tato pracovnice absolvovala roční kurz průvodce kvalitou v sociálních službách. Tato pracovnice má střední zdravotnické vzdělání a vystudovala vyšší odbornou školu sociální. Z ostatních pracovníků v sociálních službách nemá nikdo vyšší odborné nebo dokonce vysokoškolské vzdělání, někteří pracovníci, ne všichni, mají absolvovaný kurz pro pracovníka v sociálních službách (vyžadované dle zákona).

Sociální pracovníce se věnuje většinou administrativní práci, vyřizováním nákupů ve spolupráci s pracovníky v sociálních službách, přijímání klientů. Nevěnuje se aktivitám, pouze jezdí jako doprovod při výletech. Má středoškolské vzdělání.

Mezi nabízené aktivity patří kondiční cvičení, individuální rehabilitace, ergoterapie (vyrábění různých věcí, ozdob, apod.), taneční terapie, čtení, výlety a vycházky, soutěže a plesy, vydávání vlastního časopisu, kroužek němčiny, relaxační cvičení a trénování paměti.

Vzdělávání probíhá pro všechny pracovníky, ale není sestaveno individuálně. Podle pracovníce domova je spíše nahodilé, jaká je zrovna nabídka a kdo se chce účastnit.

4. Výsledky

Pohlaví	Počet
Muži	2
Ženy	8

Zkoumaný soubor tvořili dva muži a osm žen.

Věk	Doba pobytu v domově
80	1 rok
80	5 roků
83	3 roky
88	10 roků
78	1 rok
85	4 roky
84	3 měsíce
73	3 roky
72	4 roky
87	2 roky

Tabulka zobrazuje věk respondentů a dobu pobytu v domově.

Výsledky rozhovorů byly zpracovány a rozděleny do okruhů, kterých se nejčastěji odpovědi a sdělení týkaly. Některé informace nebylo vhodné zařazovat do daných okruhů, a tak budou uvedeny na konci kapitoly.

Pohled společnosti na seniory

Senioři tvoří nedílnou součást společnosti a to, jak na ně ostatní členové pohlížejí, považují za důležité. Společnost je může vnímat pozitivně a kladně jako rovnocenné partnery a vnímat jejich životní zkušenosti či rady jako přínosné.

Emilie Hovorková: Tak já si myslím, že je to v pořádku, že normálně, já jsem neslyšela, že by snad někdo proti nim něco měl. Já mám kamarádku, ona bydlí s nimi v rodině a mají tři holky, dvě jsou vdaný a jedna je svobodná a takhle když něco chce, tak jí udělají první poslední. Když má svátek, narozeniny, všechno to oslaví, zařídí, a tak si myslím, že to může být i jinde....

Jiřina Vránová: Nemám s tím problémy, nemám s tím problémy. A dokonce si myslím, jak mám já dvě hole, tak mladý lidi mi podrží dveře

Respondenti se zamýšlí i nad problematikou více generačního bydlení a vidí jako přínos oddělené bydlení dnešních generací a vzpomínají na jejich bydlení, kdy měli často společné zázemí s rodiči.

Emilie Hovorková: ...oni jsou teď ti mladí od těch starých zvlášť. Dřív to bylo třeba tři generace v jedné chalupě nebo v jedné cimře byly dvě generace... spíš je to teď volnější...

Samozřejmě se dá předpokládat, že senioři nebudou vnímat pohled společnosti buď jako kladný nebo záporný. Objevují se i nejednotné názory, kdy jedna část společnosti na seniory pohlíží pozitivně a druhá negativně. Podle výpovědí respondentů ale převažují spíše pozitivní postoje.

Jan Novotný: Kdybych to měl odhadnout, tak ze čtyřiceti procent negativně, protože říkají „nic neděláte a berete peníze“, to je jedna věc, a druhá věc, kde je to zařízení, kde se o ně společnost stará, tak tam se to ubírá k lepšímu. Tady je vidět na složení, že dá se to upravit velmi dobře a společnost je s tím smířená, smířená, říkám. Nic se dobrovolně nedělá v tomto směru.

Josef Veselka: Já si myslím, že dvojitě, někteří že dobře a někteří, že jim ubíráme peníze nebo něco takového.

K. V.: Myslíte, že je to tak půl na půl?

Josef Veselka: To ne, tak 80% těch dobrých a 20% ostatních, kteří si myslí, že se o nás mají starat děti a tak. Ono je to svým způsobem taky pravda, že by se ta rodina mohla starat...

Pohledy společnosti mohou být také jenom negativní. Vnímání tohoto stanoviska vypovídá u seniorů o jejich nespokojenosti s nějakou oblastí jejich života. U výpovědi daného respondenta proklamuje nespokojenost s politickou situací.

Marta Bártová: Co se tak povídá a co tak slyším... Že jsou takový příživníci a berou peníze. Seniori mají peněz málo a ještě by chtěli z nich více peněz vytáhnout a teď ty poplatky do toho. To by jen tak někdo nevymyslel, to na to museli být moudré hlavy. To se mi vůbec nelíbí. Jak to šikovně z nás dostali. Nenaděláme nic.

Dnešní společnost se rychle vyvíjí a různé věci se mění, zanikají, jiné zase vznikají. Pro některé členy společnosti a nemusí to být právě seniori, je těžké změny přijímat a pružně se přizpůsobit. V teoretické části zazněl názor, že seniori se pomaleji přizpůsobí různým změnám. Ostatní členové je potom mohou považovat za zaostalé a málo vzdělané či informované.

Božena Zahálková: Já si myslím, že si myslí, že jsme takoví zaostalí, nezažili jsme to, co zažívá dnešní mládež, to byl pravý opak. Byli jsme vedený poslouchat, dělat správný věci. Dneska prostě třeba můj pravnuček mi řekne „prosím, tě, kde žiješ, my už dávno tohle všechno víme“. Nechápu, co jsme zažívali my. My museli poslechnout a on, když něco nechce, tak to neudělá. Nám třeba řekli něco a my to brali jako povinnost...Teď nás mají za pitomce, lidově řečeno.

Zdravotní změny, zdravotní stav

Zdravotní stav ovlivňuje další oblasti seniorova života. Seniori často mluví o svém zdraví a o tom, jak je zhoršený zdravotní stav limituje v jiných oblastech, ať už to jsou aktivity, psychika apod. Zdraví je tedy pro seniory důležitou hodnotou, na které zakládají všechno ostatní. Tento postoj je logický, protože, když budou seniori limitováni po zdravotní stránce či budou dokonce vážně nemocní, způsobí to následně

problémy v dalších oblastech. Sníží se kvalita života, nemohou se účastnit různých druhů aktivit nebo aktivit vůbec, bude to mít negativní dopad na psychiku, senioři pak mohou přijmout styl pasivního stárnutí.

Květa Horáková: Ted' mě bolí rameno, ale léčím to, dávají mi elektriku, masáže, rašelínu, tak uvidím. To mě zlobí ted'. Vadí to pořád, i když ležím.

...jen ty záda jsem měla naražený, oni mě poslali na rentgen, jestli nemám něco zlomeného a oni mi dali kapačky, tyhle infúze do žíly, to mi pomohlo, měla jsem jich deset a ještě injekce k tomu. Mně to nevadilo, hlavně, že mi to pomohlo... Zas rameno zlobí (smích), pořád něco musí být. Nenadělám nic.

Jiřina Vránová: Já mám páteř v čudu, mám odvápněné kosti, ted' jedu po neděli na roční kontrolu, budou mi měřit řídnutí kostí, takhle jsem ohnutá nebyla, když jsem sem přišla. No a mám problémy taky s kýlou, já se můžu najíst tak půlku a nemůžu všechno, ted' s tím warfarinem ta dieta, tohle musím hlídat...ale že budu ještě horší, tomu věřím, že mě těch potíží nezbaví...

Marta Bártová: Nejvíc ta páteř, hlava, ruce...už cítím, že si za chvíli nebudu moc nic sama udělat, že jsem taková neohrabaná...Co můžu dělat, nic. Akorát, kdyby to zdraví bylo trochu lepší...

Božena Zahálková: Já s tím srdcem na tom nejsem taky dobře, protože mě tam pořád popichuje, no mám a. p., tak co vám budu povídat. Nemůžu dělat kvůli tomu, co bych chtěla. Jezdit na kole a podobně...

Aktivity, druhy stárnutí

Aktivity tvoří nedílnou součást života každého člověka. V domovech pro seniory by měly být součástí propracovaného programu. Podporují člověka v naplnění některých jeho potřeb jako například být součástí společnosti, možnost těšit se na něco, naplňují volný čas a podporují dostatečný příjem kvalitních podnětů. Respondenti ve většině odpovědí potvrzují, že aktivity navštěvují rádi a těší se na ně.

Jiřina Vránová: Jsem za ně ráda, chodím na ně ráda. Tělocvik by ale měl být ještě častěji, to bych propagovala. To mám ráda, paměť mám ráda, chodím do kaple a to mi stačí.

Marie Beránková: No tak, já si myslím, že dokud je člověk schopný, že je to pro nás dobrý a máme k tomu pomoc od ostatních, že to je v pohodě a pro nás, že nám to prospívá, bych řekla. Že je to lepší než ležet...

Jindřiška Válková: No, jakékoliv shromáždění vítám, protože v třílůžkovém pokoji se pobaví nebo hádají podle povahy, že jo, ale já tady někdy jsem sama a připadám si jako poustevník... Jdu i na trénování paměti nebo cokoliv jiného. člověk přijde do kolektivu, dozví se, co je nového...

Květa Horáková: Tady jsou dobrý aktivity, no bože, máme cvičení nebo nahoře na harmoniku hrají, kdo má narozeniny, tak mu vyhrávají, třeba leden, únor, březen, kdo měl narozeniny, tak mu vyhrávají...

Podle výpovědí některých respondentů nebylo dříve tolik možností se věnovat zájmům nebo aktivitám jako dnes a to zejména z finančních a časových důvodů. To může mít nyní za následek to, že někteří senioři oceňují dostatečnou nabídku aktivit a plně tuto možnost využívají.

Emilie Hovorková: Když jsme chodila do práce, tak jsme přišli z práce a zase do práce. Šli jsme pomoci našim na pole...Potom když jsme se vdala, tak nebyl čas ani peníze, přišla rodina, nebyl čas...já se takhle tady, sestřičko, podívám ledaskam, i když z toho už nemám co dřív, ale ráda jdu.

Nabídku aktivit považují zpravidla za dostatečnou a nepotřebovali by ji rozšiřovat či obměňovat. Tuto skutečnost lze vysvětlit několika způsoby a to například tím, že senioři dříve neměli tolik možností a příležitostí, jak již bylo výše zmíněno.

Nabídka aktivit, která je vhodně propracovaná s ostatním systémem péče v domovech pro seniory, je kvalitní a dostatečná i podle výpovědí pracovníků přímé péče.

Emilie Hovorková: No když by se šlo na všechno, tak určitě, pro mě je to nový, já jsme tohle nepoznala, tak jsem ráda.

Jiřina Vránová: Podívejte, ten den je zabraný, a když o něco přijdu, tak mě to mrzí.

Marie Beránková: Já bych řekla, že je. Je jich dostatečně a pro každého z nás, každý si vybere.

Jindřiška Válková: No tak, jak kdy, někdy je období, že je to chudší, řidší, někdy je toho víc. Já myslím, že je to dostačující.

Jan Novotný: Takhle, možná jednou za čas by bylo dobré se podívat, co dělají i jinde a zkusit to, jak se to osvědčí. Když by to bylo dobré, to nechat, když slabší, tak to upravit nebo vůbec vynechat.

Marta Bártová: Nejráději ten tělocvik, tam chodím pořád, jinak i ostatní jsou dobrý, ale na všechno nechodím, je toho až dost. Pak taky na mši a každé ráno s ženskýma do kaple...

Božena Zahálková: Pletlo se, někdo maluje, kreslí, píšeme paměti...

Oblíbenost aktivit lze určit z následujících odpovědí, vzhledem k typu výzkumu a nízkému počtu respondentů však nelze dělat nějaké závěry, uvedeno pouze pro zajímavost.

Marie Beránková: Já mám ráda paměť, tělocvik, jak se řekne všechno, na mši chodím. To taky chodím.

Jindřiška Válková: Já to takhle nerozlišuju, jsem ráda za všechny.

Jan Novotný: Na tělocvik, rehabilitaci.

Božena Zahálková: ...No, taky sem chodí pan farář, tak chodíme na bohoslužby,

Marta Bártová: No tak, nějaký zájezd. Podívat se někam.

Božena Zahálková: Dneska bylo pohoštění, narozeniny, já jsem měla taky. Ještě tam byli starší, přes devadesát roků...Jednou za čtvrt roku, bylo to pěkný, hraje se na harmoniku, zpívá se.

Josef Veselka: (o tkalcovském stavu) Jo, na tom taky dělám, to mě naučila P., teď jsem pletl sestřičkám nějaké ty přehozy, nebo co to bylo, ale je to jenom takhle široký, víc to nejde.

Anežka Svobodová: Do toho kostela, to mi stačí takhle.

Respondenti se věnují i svým vlastním aktivitám, to znamená, že nečekají pasivně na nabídku a svůj čas věnují mezi vlastní zájmy a nabízené aktivity. Tento postoj je velmi přínosný, protože u seniorů posilňuje význam důležitosti a potřebnosti odvedené práce. Pracovníci domovů pro seniory by tedy měli vždy podporovat seniory v jejich vlastních zájmech a oceňovat tento aktivní přístup.

Jiřina Vránová: Asi, tady začínám pěstovat bronxinie a daří se mi to... Já tady mám ještě svůj program a mě se čas nedostává.

Josef Veselka: Já jsem zaměstnaný až moc, kytky jsou moje...Tam nahoru už nedostanu, tam musí zalévat sociální. Jedině nemůžu vždycky uhlídat, jestli si toho hledí nebo ne. Táhle ptáčci jsou taky moje a ještě i rybičky. Ničemu nerozumím, to je na tom největší sranda (smích)...Když mě to nebaví, tak to nedělám, najdu si něco jiného. Teď jsem se učil nějaké koberečky, asi takhle dlouhé...Já se skoro nezastavím ve

skutečnosti...Rybičky a ptáčky musím dennodenně...Takže spíš takhle popracuju tady, co je kolem mě.

Květa Horáková: ...já koukám pět proti pěti, znáte to, to je hezký, to je moc hezký. To miluju úplně. Každý den, a v sobotu to je taky...

Někteří respondenti uvedli i nemožnost účastnit se aktivit, i když by chtěli, ze zdravotních důvodů. Ty jsou pro ně někdy překážkou a znemožňují jim jít na danou aktivitu. Tento stav samozřejmě negativně ovlivňuje kvalitu života seniorů, a proto by mělo být zájmem celé společnosti, aby senioři zůstali co nejdéle zdraví či jejich případné nemoci a zdravotní potíže limitovali jejich život co nejméně.

Jiřina Vránová: ...Mně není dlouhá chvíle, jen se bojím toho, abych nepřestala vidět a co se mnou pak bude. To by bylo hrozný, abych nemohla vůbec číst. A kdybych nemohl aspoň něco motat, to by bylo.

Jindřiška Válková: Někdy musím něco zrušit, já už teď jsem málo pohyblivá, tak nemůžu dělat nějaké výlety.

Senioři prožili různá politická období, která mohla významně ovlivnit jejich život v různých oblastech, ať to byl například nedostatek financí (bylo již zmíněno) nebo nemožnost účastnit se různých aktivit či akcí. Je třeba zmínit i odpověď Jindřišky Válkové, pro kterou je důležité náboženství a víra a ve své odpovědi uvádí nemožnost navštěvovat kostel z politických důvodů.

Jindřiška Válková: No, tak já jsem byla vychovávána nábožensky, museli jsme s bratrem chodit do kostela. Pak jsem šla do školy do H., tak návštěvy kostela přestaly. A bylo už za komunismu, nebylo to možné. Ve škole se musela církev odsuzovat, tak jsem musela učit podle režimu. Pak, když jsem přišla do domova, teprve jsem se vrátila k náboženství.

Mezigenerační vazby, rodina:

Dětství

Dětství ovlivňuje celý pozdější život. Ze vzpomínek a zkušeností člověk čerpá v pozdějších částech jeho života. Zde velmi záleží na tom, zda jsou tyto vzpomínky kladné nebo naopak. Respondenti uvádí kladné a pozitivní vzpomínky na toto životní období. Často vzpomínají na rodiče, život na venkově a celkovou soudržnost a dobré vztahy uvnitř rodiny.

Jiřina Vránová: Já mám nejhezčí vzpomínky na mládí, na své dětství...No, to dětství jsem měla krásný. Ale do školy jsem po měšťance nemohla, známosti nebyly. Byla hrozná bída...

Jan Novotný: Na rodiče vzpomínám dost...

Božena Zahálková: ...Krásný, překrásný, protože mě vychovávala babička, maminka maminka... Ráda na to vzpomínám...

Josef Veselka: Budu říkat dobrý ...To víte, jako každý kluk jsem zlobil, ale nemůžu si stěžovat, vůbec.

Pokud nejsou vzpomínky na dětství příliš kladné a dobré, může to negativně ovlivnit další životní etapy. Pouze však jeden respondent popisuje vzpomínky na toto období jako špatné a to zejména z důvodu úmrtí maminky a následných starostí a odpovědnosti při zabezpečení chodu domácnosti. Je třeba si znovu povšimnout i vzpomínek na politickou situaci, které zmiňují i někteří ostatní respondenti u jiných témat.

Marta Bártová: Já jsem měla špatné dětství, v jednačtyřicátém mi zemřela maminka, bylo mi čtrnáct let a měli hospodářství dost velké, dost. A já jsem v tom zůstala, poněvadž to bylo ve válce, tak já byla ten čtyřiaadvacátý ročník, tak by mě vzali do rajchu. Tak tatínek mě nahlásil jako hospodyni, abych nemusela do Německa do rajchu na nucené práce. Tento ročník se vzal celý. Tatínek by se oženil, ale nemohl kvůli tomu,

ale já se musela starat o domácnost... se potom chytil politiky, byl agrárníkem, za komunistů byl za to týraný, to bylo taky...domácnost ležela na mně...

U většiny lidí následuje po prožitém dětství další životní etapa a to rodinný život. Na životního partnera vzpomínají respondenti často, někteří se s jeho odchodem smířili a vyrovnali.

Emilie Hovorková: Stýská, ale nedá se nic dělat...

Jindřiška Válková: ... to byl moc hodný člověk a zvyklý společnosti...tak náramně jsme si rozuměli.

Anežka Svobodová: ...pak jsem se vdala, manžel byl u dráhy, zemřel, to už je asi šestatřicet let....byl hodný... tak to zase špatně dopadlo...No, jestli jsem měla mrtvičku, to už mi zůstalo ten třes, manžel zemřel. Tak jsem zůstala sama...

Jiřina Vránová: Je to škoda, když ty dva lidi nedožijí smrti stejně. Když jeden odejde a druhý tady zůstane, on si to děda uvědomoval, byl celý život lajdák a holdoval cigaretám a zničil si plíce a pak si to i sám přiznal...

Pokud člověk prožije podstatnou část života s partnerem a jejich vztah je spokojený, je těžké a náročné se vyrovnat s jeho ztrátou. Jak se člověk s touto situací vyrovná či smíří, záleží na mnoha faktorech (osobnost, postoj k životu, materiální podmínky apod.) Tuto ztrátu prožívá každý individuálně. U někoho se mohou objevit časté doprovodné reakce jako pláč.

Květa Horáková: Já si vzpomínám často, už mě opustil, co jsem tady, ty čtyři roky, já bych jinak byla s ním doma (celou dobu znovu pláče)...kdybych mohla...

Partnerství nemusí trvat celý život nebo do smrti jednoho z partnerů. Může skončit i rozvodem. V poslední době lze dokonce pozorovat zvyšující se počet rozvodů.

Důvody mohou být různé a to, jak spolu vychází partneři po rozvodu, je také individuální.

Jan Novotný: Trvalo dost dlouho a vydrželo to asi třicet roků, ale asi se to rozsyvalo možná oboustranně... Takhle, vycházím s ní běžně, normálně bez problémů a myslím si, že to tak vydrží... někdy mě to trochu zamrzí, ale jsem schopen to odhodit. Nezabývám se tím. Stejně bych to nevyřešil, tak tomu nechám volný průběh...

Manželství nemusí být vždy ideální či spokojené, jak bylo možné pozorovat v některých výše jmenovaných odpovědích. Mohou se objevit drobné neshody, spory apod. Příčiny mohou být různé, například nedostatek času, jiné náboženské vyznání, velké rozdíly v názorech apod.

Marta Bártová: No, on byl evangelík a já katolík, tak jsme také šťouchali, jinak to šlo. On byl muzikant, já nemuzikant, tak jsme byli odlišní. Mlátili jsme to, jak se dalo... ale JZD, to víte, on byl předsedou, tak chodil večer do kanceláře. Nevím, jestli bych chtěla něco jiného, vracet bych to určitě nechtěla...

Někdo prožije svůj život bez životního partnera, ať již byla jeho volba dobrovolná, nebo došlo k událostem, které tento krok ovlivnily zásadním způsobem.

Josef Veselka ...já jsem svobodný... Já to radši nebudu říkat, ale jo řeknu vám to. Chodil jsem s jedním děvčetem, to nevím, proč to skončilo, to bylo hned po vojně. Pak jsem chodil s druhou, to jí někdo rozmluvil, nevím, buď nějaký kamarád nebo její rodiče. Já jí potom litoval, zemřela v čtyřiceti osmi letech. A pak jsem chodil s třetí (smích). Já to řeknu otevřeně, dostal jsem se k soudu, jestli víte, co to znamená, no hledali tátu no. Ale ona byla při mně, já bych si ji chtěl vzít i s dítětem, ale ona nechtěla... Dost mě to mrzelo, chtěl jsem si ji vzít, roky už jsem na to měl. Nedá se nic dělat...

Vztah seniora a dětí:

Dobře fungující rodina je pro seniora základem, oporou a představuje pro něj jistotu. Senior se těší na návštěvy příbuzných a je nedílnou součástí jejich života.

Vztahy s rodinou je třeba podporovat. Pracovníci domovů pro seniory mohou v tomto směru zajistit u vícelůžkových pokojů dostatek prostorů pro návštěvy rodiny, kde bude zajištěno pohodlí a soukromí a také mohou odstranit přežitý požadavek návštěvních hodin. V obou domovech pro seniory, kde proběhl výzkum, návštěvní hodiny neexistují a prostor pro návštěvy je dostatečný.

Marie Beránková: A jo, jde to, to je to samé, jak já mám je ráda, oni mě mají taky, to je pravda. Ale říkám, aby se chovali jako jedna rodina až do smrti...

Jan Novotný: ... Já si myslím, že jsem rodinu dal dohromady a teď už mám akorát tu dceru, které si vážím po stránce pracovní i lidské.

Květa Horáková: ...Mám dva syny...Jdeme ven nebo jedeme do města autem nebo k nim nebo do chalupy a chaty...

Anežka Svobodová: Jen tu dceru...V neděli pojedu do H., tak se tam těším. On je mladý, taky hodný, tak. Přijede pro mě jako manžel od dcery...

Rodina nebo její někteří členové někdy neplní normální funkci. Senior se zpravidla těmito neshodami či rozpory v rodině trápí a mohou nepříznivě ovlivnit jeho život.

Emilie Hovorková: No, ale doma to říct nemůžu, jak to mám, ale mně to zase nevadí. ...my tam máme schody, sklep s kotelnou, tam jsem musela v zimě chodit, dříví si naštipat, to jsem si všechno dělala sama. Nechtěla jsem nikomu říkat, no věděli, že mi mohli naštipat, ale nenabídli se. Ono mě to už strašně zatěžovalo...

Marta Bártová: (o vztahu se synem) Jo, se synem jo, jenže je takový nevšímavý...To jo, když mu řeknu „udělej mi tohle“, tak to udělá, ale aby jí řekl „uvař jí talíř polévky a dones jí to“? Asi jí to neřekne a koukám, že od ní taky nemá vařeno, samý knedlíky kupovaný, takže ani knedlíky neumí uvařit nebo neuvaří. Tak co můžu chtít... kluka moc nevidím, jezdí do B. a má směny.

Jindřiška Válková: když jsem ovdověla, tak jsem měla problém, protože jsem vychovávala nevlastního syna, který měl dvě tety v Ledči a tady jsme měli domek a ten úvod k tomu, to vynechám, a když manžel zemřel, tak tohle chování té jeho nové rodiny, měl manželku a dva kluky, tak jsem vycítila, že nejsem vítaná v té chalupě... Tak jsem odešla sem a přestali jsme se stýkat... Tak já jsem tady jedenáctý rok, tak je to dobře těch jedenáct, potom ještě tady asi dvakrát byl a to bylo naposledy, takže deset let určitě jsem ho neviděla... Dříve jsem měla pocit takové ublíženosti, že prostě nepochopení. Dnes jsem se s tím úplně vyrovnala, protože mám tu neteř a synovce a ty mi tu mladší generaci nahradili a na ty roky, co jsme žili, jsem úplně zapomněla... protože oni se nehlásí... Je to jednou skončené to naše přátelství, tak to je.

Vztah seniora a vnoučat, případně pravnoučat

Vztah seniorů a vnoučat, pravnoučat lze charakterizovat u všech odpovědí stejně pozitivně a kladně. Kde fungují vztahy s dětmi, tak zpravidla fungují bez problémů i vztahy s vnoučaty. Navštěvují seniora často nepravidelně, ale senioři jsou s touto situací spokojeni. Na svá vnoučata, pravnoučata myslí a sledují, jak se jim v životě daří.

Jiřina Vránová: ...vnoučata sem jezdí, ale jedna je na studiích, je tam s přítelem a chtějí jet do ciziny, já jsem byla nejdřív hrozně proti tomu, ale dneska jsem ráda...

... vždyť já jsem je tam doma, než šli do školy, mívala s dědou, aby nemuseli do školky, neradi chodili. Děda už byl v důchodu, chodil s nimi do lesa, to bylo hezký, na to jsme s dědou rádi vzpomínali...

Marie Beránková: ...taky sem chodí za mnou někteří a všechny taky, třeba z T. mají panímámu, babičku taky v domově, tak jezdí za ní, ale za mnou ten jeden taky jede. Ten druhý jede spíš asi za tou druhou babičkou. A jinak jsem se všema za dobře, volají mi.

Jan Novotný: ...mám dvě od dcery a od syna kluka a žábu... ty děvčata jsou vcelku fajn, s těma se vídám... ty sem přijdou s dcerou nebo sami...

Božena Zahálková: Často, různě se střídají, asi jednou za týden, někdy i víc. Vnoučat mám sedm a pravnoučat devět. Mám z nich radost, vždycky popovídáme, jdeme i ven. Berou mě autem k nim na zahrady...

Pokud něco v rodině mezi seniorem a dětmi nefunguje, jak bylo zmíněno výše, nemusí fungovat ani vztahy s vnoučaty. Pokud je problém ve vztahu senior a dítě, může se objevit i problém ve vztahu seniora a vnoučat. Tato situace může mít negativní dopad na propojené oblasti seniorova života a to na jeho psychiku i zdravotní stav.

Marta Bártová: Mám, pravnoučata taky mám...Když jsem doma tak je vidím, jinak je nevidím. Od dcery jo, ty sem přijdou jednou za měsíc.

K. V.: Nepřijdou sem?

Marta Bártová: Ne, ono je to táhne jenom domů. A nevím proč, dřív jsme byli za jedno a najednou nic a nevím, co se odehrálo, je to prostě tak.

K. V.: Tak vás to mrzí, jak to dopadlo?

Marta Bártová: No mrzí, ale nepomůžu si. Oni jsou nahoře, tam mají schodiš, já bych tam ani nevylezla, chodím po čtyřech..."

K. V.: Ptala jste se jich někoho na to?

Marta Bártová: Neptala.

...K. V.: A telefonují Vám sem?

Marta Bártová: Taky, od dcery, od syna ne.

Vztah seniora a sourozenců:

Pokud má senior sourozence, který ještě žije, spojují je zpravidla zážitky z dětství či pozdějšího období života a trvá mezi nimi přátelství. Pokud sourozenci již zemřeli, senioři na ně vzpomínají rádi.

Emilie Hovorková: Jo, jednu sestru už jenom. No tak ona je o jedenáct let mladší a to víte, to je velký rozdíl...když jsme přišli z práce, tak jsem jí koupila dva zákusky a ona byla šťastná.

Jiřina Vránová: S bratrem jsem vycházela taky dobře, ale on měl svoje kamarády a já zas svoje, je to už hodně roků, co zemřel. Ale předtím jsme se pravidelně vídali, to zase ano.

Marie Beránková: No, taky jsme se rvali, ale měli jsme se rádi. Maminka, jak měla toho na vychování, brala za něj dvě stě korun za dva měsíce, myslím, že to tak říkala, ale vím, že maminka musela být doma... Já je mám všechny mrtvý.

Josef Veselka: Výborný, já měl dva bratry a s oběma vynikající.

Květa Horáková: (o sestře) Mám, mám. Ona sem za mnou chodí...povídáme, vzpomeneme na dětství někdy. Já povídám o svojí rodině, ona o její, jak se daří...

Frekvence návštěv

Frekvenci návštěv ovlivňuje řada faktorů jako vzdálenost, zaměstnání, kvalita vztahů, apod. Nejčastěji chodí děti a v mnoha případech i několikrát týdně. Pokud chodí méně, seniorům to nevadí, dokonce jsou všichni s uvedenou situací spokojeni. Tento výsledek potvrzuje fungování mezigeneračních vazeb v poměrně velké míře.

Emilie Hovorková: Z B. sem chodí často a L. je daleko, mají práci.

Jiřina Vránová: H. někdy i autobusem, P. je sportovec, a když potřebuje auto na ten víkend, nebo jede za babičkou a minule se stavoval tady pro H. a mě takhle brali taky. Já už ale nerada cestuju, nemám to už ráda, vždyť to víte.

...Většinou každý měsíc taky někdo jsou, střídají se různě.

A ten, co mají barák, tak ten jezdí po světě a jak jezdí po dálnici, stavuje se na chalupě, protože je tam prázdná a pak za mnou. Vnoučata, ty už studují a mají lásky, to už není takový a už ani člověk se s nimi nedokáže shodnout, mají jiný život...

Marie Beránková: Ty děti, no tak toho jednoho kluka mám až támhle na M., to je daleko a holka je v P., ona sem přijede tak jednou, dvakrát a v létě tady je o dovolené, tak

jezdívala vždycky na chalupu, teď pojedeme třeba do B. na dovolenou, že jo. Tak to jezdí, jede sem autobus, tak to není tak daleko. No a z toho B. na M., mám zase ten mobil, tak mi volají, takže ve spojení jsme...No tak holka sem chodí každý týden a Jarka sem chodí taky i do kaple a ta třetí taky pomalu každý týden. A syn z H. taky každý týden.

...K. V.: S nimi se tedy vidáte méně než s dětmi? (s vnoučaty)

Marie Beránková: To jo, to méně, ale stačí to. Už to není jako ty děti.

Jindřiška Válková: ...neteř tady byla naposledy někdy v únoru, jezdila každých čtrnáct dní a já jsem u nich v P. bývala často. S tím synovcem je to slabší, ty přijedou jenom sem...

Jan Novotný: S touhle mojí dcerou, vidíme se minimálně dvakrát v týdnu. Pokud je počasí, sucho, tak tam zajedu, abych jí neodebíral její čas, protože ona ho má mnohem méně než já, má svoje zaměstnání. A já mám času dost, abych tam chvíli poseděl a jel pryč.

Marta Bártová: (o dceři) Každých 14 dní, to jde, ona je ještě druhá babička v tady v druhém domově, tak to vezme při jednom...

Božena Zahálková: No tak, nejvíc za mnou chodí A., ta je kadeřnicí a manžel má autoškolu. Ty chodí každý týden a vnuk, ten když může, tak třeba na deset minut se přijde podívat. Pak vdaná vnučka z B, mají tady chalupu, tak ta v neděli přijde taky. Nebo pravnučka s milým taky.

Josef Veselka: ...V průměru bych řekl asi tak 2x do měsíce. A švagrová asi taky tak.

Květa Horáková: Chodí pravidelně, dvakrát týdně. Někdy sami nebo i s manželkami, je to různé. Ale dvakrát týdně za mnou přijdou...jeden v pondělí a středu a pak v pátek a o víkendu...Mají hodný holky, to nemůžu naříkat. S nimi si rozumím.

Anežka Svobodová: (mluví o dceři) Jednou za týden...

Přijímaná pomoc od rodiny:

Přijímaná pomoc od rodiny je buď materiální ve formě drobných nákupů potravin, oblečení apod.

Jiřina Vránová: Já po nich nic nechci, ale to víte, že mi vozí, zásobují mě jídlem. A k Vánocům mi stejně vozí, i když nic nechci. Kam to mám pořád dávat, tak jim to zakazuju.

Jindřiška Válková: (o neteři) Pořád mi něco vozí, nějaké sladkosti a tak. Ona mi strašně pomáhá, moc. A Pavel taky, on mi kupuje becherovku na žaludek a buchtu.

Květa Horáková: To víte, že jo, mám toho plno, tady čokolády, ovoce, podívejte (paní ukazuje košíček s jídlem). Donesou, co potřebuju.

Anežka Svobodová: Ale jo, víno, vždyť já ho mám ještě tady, tuhle švestky přinesli, vždyť já jsem se jich najedla... Tuhle hodinky mám od nich od Ježíška, dobře jdou.

Rodina také poskytuje pomoc v jiné než materiální nebo finanční formě, například formou doprovodu nebo pomoci při úklidu.

Emilie Hovorková...starší syn pro mě jezdí, když potřebuje k doktorovi, tak pro bez řeči přijede, zas mě odveze bez řeči a v létě, když jsem jezdila na chalupu, vždycky pro mě přijel. Jen ale ráno, protože navečer chodí do hospody.

Jiřina Vránová: ...Ted' tady byla L. v neděli, pověsili mi záclony...

Senioři nechtějí přijímat finanční pomoc a chtějí v tomto směru zůstat nezávislí. Myslí si, že rodina má své starosti a výdaje, a proto by si každý měl se svými prostředky hospodařit sám.

Božena Zahálková: Nakupují všechno, co potřebuju. Já mám drahé masti, třeba tohle, to je výborný. Kupují to za moje peníze, já totiž nechci, aby to kupovali za svoje, z důchodu mi zbude, tak proč bych chtěla, aby mě podporovali, když to můžu zaplatit.

Poskytovaná pomoc rodině

Pomoc poskytovaná rodině je buď finanční, nebo materiální ve formě nějaké vlastnoručně vyrobené pozornosti.

Emilie Hovorková: ... No tak vnoučatům, jak bych vám to řekla, do B., tak, když jedu, tam jsem každou chvíli, tak jim něco koupím, a na Vánoce taky jsem něco kupovala, já nevím, jak bych vám to řekla, spíš něco sladkého dobrého a zase jim tam něco udělám.

Jiřina Vránová: Dětem k svátku, vnoučatům na studie a pak až k promoci, ale ono mi toho tolik nezbyvá, šetřím si na pohřeb, abych si ho zaplatila... Jenom vnoučatům, protože studují, pak už jim taky nebudu dávat. A rodičům dávám čokolády k svátku nebo narozeninám.

Marie Beránková: (o pomoci vnoučatům) No, když peníze vezmu, tak nikam nechodím, nepotřebuji je, tak jim je rozendám. Co bych s tím dělala.

Jindřiška Válková: (o rodině synovce) Jeho klukům jsem poslala bačkůrky, uháčkovala jsem sedáky na židle a taky nějakou dečku...

Božena Zahálková: Když mají narozeniny, tak to je samozřejmý, oni mně a já jim.

Květa Horáková: Já když ušetřím nějakou korunu, tak jim to dám...oni to nečekají, oni mají svoje dobrý práce, tak mají své peníze.

Anežka Svobodová: Jenom z toho důchodu, co zbude, já mám peníze dost. Co chci, to jí dám.

Vztah s přáteli

Kromě rodiny zaujímají v životě seniorů nezastupitelnou roli přátelé. Někdo je má od dětství, jiný je získal naopak až v domově. U někoho přátelství z různých příčin zaniklo. Přátelé jsou pro seniory velmi důležití, mohou se na ně obracet v případě problémů či pohovořit o vztazích s rodinou.

Emilie Hovorková: S paní N. jo, to si povídáme, jdeme spolu hodně do města, nakoupit si něco nebo já tam zajdu, ona je tam sama nebo když je nějaká akce, tak ji tahám taky na tu akci...

Jiřina Vránová: Každých čtrnáct dní sem chodí vzdálená sestřenice, pak z rodné vsi kamarádky, ne kvanta, ale které jsme si rozuměly. Tady z paneláku mám kamarádku, ta sem taky asi dvakrát do měsíce chodí... z mládí, to jsou trvalí přátelé, těch si člověk musí vážit...

Marie Beránková: No tak přátelé byli, ale když byl člověk mladší, teď, jak je člověk starší, tak bych řekla, že to přátelství se to ani nedrží...No, tak třeba by někdo byl, to už jenom zřídka, to je tady jeden vzdálený bratránek, já tam za ním taky nejdu, to je pravda.

Jindřiška Válková: ...Chodí sem jedna často, M., bydlí blízko, ta mi nosí tyhle všechny časopisy, ale teď že je nějaká nemocná, nohy špatný, tak to po někom posílá a vzkáže něco.

Marta Bártová: No, teď už jen, když tam jedu do kostela a na chalupu, tak se vidíme v kostele...

Josef Veselka: Chodí, chodí. Ze školy, z dětství, co mě znali z práce. Třeba, když je ve městě, tak se za mnou staví. Včera jsem tady měl sestřičku...

Jan Novotný: Já jsem to všechno odhodil. Měl jsem většinou v práci v H. a teď mám jen známé, nemůžu říct, že to jsou přátelé. A všichni jsou v H. Tady mám dceru a ty dvě

vnučky. Měl jsem tam kamarády, ale nebylo to nic zvláštního. Já spíš jezdil na chalupu, kterou jsem pak prodal, tak tam jsem pobýval. Tady jsem si dal takový předpoklad, že se snažím s některými lidmi vyjít a zkouším to, jestli by to bylo na delší dobu. Nebo na kratší, ale zatím jsem podle mých nároků nenašel, co by mi vyhovovalo...No, pokud bych takového člověka našel, který by se věnoval mě a já jemu, tak by to bylo dobrý, nevím. Nechám tomu volný průběh, já si myslím, že to ani jinak nejde, hlavně v takovémhle zařízení.

Ostatní mezigenerační vztahy

Kromě daných oblastí byla zmíněna oblast soudržnosti dnešní rodiny a pozastavení nad tím, že rodina se rozpadá a děti nejsou vychovávány v přirozeném prostředí a jsou jedním z rodičů opuštěny.

Jiřina Vránová: ...zazlívám mladým lidem dneska, kteří můžou žít sami, nikdo mezi nimi není, jsou sami, že se dokážou rozvádět a ty malé děti opouštět. To ať to bylo, jaké bylo, tak bych tohle tenkrát nikdy neudělala, nedokázala opustit děti...

Kvalita života

Kvalita života je ovlivněna mnoha faktory a je vnímána individuálně. To, jak se senioři cítí, zda jsou spokojeni, zda je trápí nějaké potíže, vypovídá u každého člověka o jeho životní pohodě a spokojenosti.

Jiřina Vránová: Cítím se dobře, jsem šťastná, zavřu dveře, pustím si rádio, a pokud mi budou sloužit oči a ruce, tak tu bude dobrý... Je to dobrý, jen to zdraví všechno ovlivňuje, kdyby to bylo lepší, uvidíme, jak to dopadne.

Marie Beránková: Opravdu dobře, Nic mě nebolí, nic mi neschází, je to dobrý. Já bych řekla, že je to fajn...nic mě netrápí...

Jindřiška Válková: Ano, jsem, jen ty zdravotní potíže. Podívejte, koleno zafačovaný, problémy se žaludkem, řekla bych obden.

Anežka Svobodová: Opravdu jsem, nic bych ani neměnila, už bych ani jinam nechtěla...

Božena Zahálková: Je to dobrý, už můžeme chodit ven, tam z druhé strany je udělaný balkónek a lavičky tam jsou, tam jsme včera seděli... Jsem spokojená, jsem teď ráda, že jsme tady dvě nebo budeme za chvíli...

Finance tvoří nedílnou součást života a jsou jedním z prostředků pro to, aby život člověk mohl být kvalitní. Společnost obvykle seniory považuje za chudé nebo na ně pohlíží jako na příživníky. Senioři se za chudé nepovažují a na nedostatek peněz si nestěžují.

Emilie Hovorková: Normálně, vystačím si, celý život jsem šetřila, moc jsme neměli, tak si teď můžu snad něco dopřát.

Jiřina Vránová: Nestěžuju si, já s nimi vyjdu a ostatní mají svoje, jako myslím rodinu.

Marie Beránková: Tak akorát, mám, co potřebuju, nestěžuju si.

Jindřiška Válková: Vyjdu, nemůžu si stěžovat, i něco vždycky ušetřím a to se vůbec nemám špatně (smích).

Marta Bártová: No, to víte, moc toho nezbyvá, mohlo by to být lepší, ale vystačím si s tím. Kdyby bylo víc, tak bych si třeba koupila nějaký ten obleček nový a tak, no.

Božena Zahálková: Vyjdu dobře, já mám důchod vysoký, tak si s tím vystačím.

Dá se ale předpokládat, že všichni zcela spokojení nebudou, což se potvrdilo v následující odpovědi.

Jan Novotný: Já když jsem byl tady, tak vy víte, kolik mě to stojí, takže já z toho dávám dceři na mého psa, aby se o něj starala na krmení a tak a zbude mi pět set korun pro moji potřebu. Já s tím vyjdu, víte, jak to je, musíš žít, s tím co máš. Jinak to nejde.

Domovy pro seniory

Příchod do domova představuje důležitý mezník v životě seniora. Mezi důvody příchodu většinou patří zhoršující se zdravotní stav, obava či strach ze samoty a nemožnosti přivolat pomoc v případě potřeby, snižující se soběstačnost a potřeba pomoci v různých oblastech.

Emilie Hovorková: Ono mě to už strašně zatěžovalo, já jsem už nemohla a lezla jsem potom už po čtyřech. Říkám si, je mi to zapotřebí...

Božena Zahálková: To, že jsem byla sama. Oni přišli a zase odešli, někdy u mě dcera přespala, ale každý má svoji rodinu. Oni mě chtěli k sobě, ale když si uvědomím, co by tam za mnou chodilo návštěv, tak bych je tím otravovala... Tady mám větší klid.

Jan Novotný: ...já měl zdravotní potíže, to víte, dcera mě informovala, jak to tady vypadá, tak mě sem vzala se podívat a řekli jsme si, že uvidíme, jak to dopadne...

Marta Bártová: To jsem běhala jako ten zajíc... Nemohla jsem si všechno už tak udělat jak jsem to chtěla, abych si vyprala, uvařila a nakoupila, poněvadž si mě nevšímalí. Kluk si myslel, že to nepotřebuju ještě a mladá by mi bývala nic ani teď neudělala.

Samotný příchod představuje zátěž, kterou každý nese jinak. Zajímavé je sledovat v odpovědích fakt, jak respondenti hodnotí kapacitu pokoje. Někdo by neměnil jednolůžkový, jiný senior je zase spokojený ve dvoulůžkovém pokoji. V třílůžkovém pokoji žije pouze jeden senior a toto soužití není zcela bez problémů. Proto by bylo vhodné se zamyslet nad kapacitou pokojů v domovech pro seniory. Podle výpovědí respondentů a dosavadních pracovních zkušeností bych se jednoznačně přiklonila ke kapacitě pouze jednolůžkových a dvoulůžkových pokojů z důvodu zachování soukromí a intimity a také předcházení rozporů či neshod, které se objevují nejčastěji ve vícelůžkových pokojích.

Emilie Hovorková: ...měla jsem z toho strach, ne strach, ale takový divný pocit, tolika lidu cizího. No ale sestřičky mě všechny hezky přijaly, vy jste mě hezky přijala, pan

ředitel taky a ono mě to hrozně potěšilo. Jenže ta moje paměť, nemohla jsem si vzpomenout na jména, pletla jsem si dveře. Půl roku to trvalo...Nebylo to pro mě těžký, bylo to v pořádku...

Jiřina Vránová: ... nástup, když vám to řeknu, že to pro každého musí být šok přijít na třílůžák a sít se s těma lidma. A řekla bych, že většinou se ti dva sejdou a třetí je stranou. Je jiných názorů...Skutečně, já jsem na ten pokoj čekala, paní ředitelka mi ho slíbila. Bylo to vysvobození...Jasně spokojená, to by byl každý. Já věřím tomu, i v rádiu to slyším, že ve dvou se dá vyjít, ale ve třech se odjakživa říkalo, že je to zrádné. A nevím o žádném pokoji, kde by to stoprocentně klapalo, kde jsou tři. To je jeden ústup vedle druhého...

Jan Novotný: Vezměte si, kdo sem přišel a kdo normálně hodnotil bez nějakého zaujetí, tak musí uznat, že tento domov důchodců má úroveň velmi dobrou, když vezmu tento kraj či oblast, je vidět, že se s tím dá něco dělat a hodně...Bez jakýkoli problémů jsem se zařadil. Byl jsem tam s Václavem, pak jsme přišli z třílůžkového na dvou lůžkový pokoj, snižovala se totiž kapacita. Tam jsem nic nepocítil, že by nás někdo někam tlačil, vyháněl nebo tak. Takže problém nebyl žádný...Pro mě změna výhodná...

Josef Veselka: Pro mě to nebyla téměř žádná změna, poněvadž jsem byl v P. na doléčovací jednotce a tam to bylo něco podobného jako tady, ale tam jsem musel více poslouchat... a já byl ve skutečnosti na pokoji pořád sám, tak proto jsem chtěl být tady na pokoji taky sám a jsem spokojený, že se to povedlo a mám svůj klid. A tady nestěžují si vůbec na nic.

Květa Horáková: Já jsem spokojená, ano, jsem...Tady je hezký prostředí, je, máme tady zahradu, tamhle máme altány, tu pergolu, jezdíme tam všichni, i ty na vozíku tam dovezou, někdy i soutěžíme, ale jo, je to hezký. Utíká den aspoň...já jsem spokojená. Nevím, co bych vylepšovala.

Anežka Svobodová: Mně se to tady líbí moc, v listopadu tady budu dva roky. Na pokoji se mi líbí dobře (ukazuje na spolubydlící, která spí).

Prostředí domova a jeho tvář určují především pracovníci. Pracovníky hodnotili senioři bez výhrad kladně a pozitivně, o mladších pracovnících zdůraznili potřebu získat zkušenosti. Pomoci by jim v tom mohla možnost absolvování nějakých školení, kurzů nebo jiného druhu vzdělávání.

Emilie Hovorková: ...Já myslím, že jsou všechny hodný, je s nimi dobrý pohovor...

Jiřina Vránová: ...Pan údržbář aj. je zlatíčko, ostatní jsou taky fajn. Líbí se mi to.

Marie Beránková: ...Já je můžu hodnotit tak, že jsou všichni k nám ohleduplný, opravdu příjemný a co bychom potřebovali, tak jsou ochotný a všichni, ať je to kdo chce, ať je to sestřička jedna, druhá, třetí, všichni, pan údržbář, všichni.

Josef Veselka: Já všude chválím sestřičky, ať v nemocnici nebo tady.

Jindřiška Válková: ... Já jsem sem nastoupila, to tady byly starší sestry. Bylo to takový rodinný, úžasně společenský, no rodinný. To se mi úžasně líbilo, moc se mi líbilo...Teď je to taky dobrý, oni tyhle mladý se to taky naučí a zvyknou si. Já už jsem tady jako doma a celkem nic nepotřebuju. Jen mi paní N. vytře podlahu, s tou si rozumíme náramně. Ustelu si, prach si utřu sama.

Jan Novotný: ... Personál je velmi dobrý, ostatní se musí trochu srovnat, ty mladý, ty starší mají velmi dobrou úroveň, myslím, že to vyhovuje požadavkům...(o mladších pracovnících)...Aby získali zkušenosti, není tady negativních jevů, řešit lze všechno.

Výpovědi respondentů, které nešlo zařadit do žádné z uvedených oblastí. Vypovídají o tom, co je pro seniory kromě výše uvedeného důležité, nejčastěji to jsou zážitky z prostředí, odkud od domova přišli. Vzpomínají na svou profesi, životní zájmy,

Marie Beránková: Vnučka mi říkala, jestli mi to není líto, ale já povídám, že není, tři roky jsem v domově a nikdo se tomu nevěnoval. Když jsem tam byla, tak něco opravovali. Ale na tom je potřeba něco dělat pořád, tak ono je to břemeno... tam byla taky zahrada, louka, dvorek, v létě jsme to ani nestačili sít. Bylo toho moc. Co tam teď. Kluci měli pořád práci, tak teď je to bez starosti... Ale na chalupu se podíváme...pojedeme se tam podívat a oni mi to děti řeknou, nedávno tady byl syn.

Jindřiška Válková: ...o mamince, to byl zlatý člověk, pro celou vesnici sanitář, měla obvazy a tinkturu, aspirin a už šla pomáhat nemocným. Vařila, pekla koláče. Chodila drát peří, byl to společenský vesnický život ideální, dnes už to takové není... Teď první rozbroj znamená rozvod, je to hrozný. Dřív nám sebrali pole, pak nás pronásledovali, vzali koně a nakonec musel bratr vstoupit do družstva, protože se to nedalo vydržet. Pak nám odvedli krávy. Takové to bylo ošklivé období. A vydrželi jsme to...jak jsem učila, to bylo taky hezký období a vzpomínám na něj ráda. Učila jsem vaření, chemii, ruční práce a dějepis. To už ale vyprávět nechci, to by bylo na další hodinu.

Jan Novotný: Ano, já to měl patnáct kilometrů z bytu, mně tam nic nechybělo. Pak mám toho psa, který mě připravil o pár let života, rošťák. Ten mi tady chybí, uvidím v létě, jak to bude vypadat, že bych si ho od dcery vzal na půl dne a někde s ním pobyl...

K. V.: A vy jste pracoval celý život v zemědělství?

Josef Veselka: Jo, celý život, napřed u táty, pak jsme se sloučili, chodil jsem do H. do hospodářské školy dva roky a občas jsme chodili taky za školu na O. opékat buřty (smích) a no, když jsem to absolvoval, tak jsem byl do vojny doma. Po vojně jsem, to už bylo družstvo, tak jsem nastoupil do družstva, ty se pak sloučili, tak jsem jezdil v P. s traktorem, no jezdil jsem po celém katastru. Pak se sloučili do Ž., tak jsem chodil zase tam, až do důchodu.

K. V.: Bavilo vás to ta práce?

Josef Veselka: No, bavilo, to bych jinak utekl. Ještě teď, když tady zavrčí traktor, tak bych šel hned. Já jsem byl spokojený, i když to byla takzvaně rasovina, kórt dřív.

Nejhorší na tom bylo, že v kancelářích měli v létě dovolenou a my měli největší šrum, dovolená neexistovala. Až pak v zimě, to bylo naopak. Ale nevadilo mi to.

5. Diskuze

Cílem této práce bylo zjistit, jak fungují mezigenerační vazby u seniorů. To znamená, co tyto vztahy utváří, má na ně nějaký vliv, zda tyto vztahy fungují či nefungují. Mezigenerační vazby utváří a nějak na ně působí velká řada oblastí. Jsou spjaty s rodinou, přáteli, zdravotním stavem, psychickou oblastí, aktivitou, kvalitou života a v neposlední řadě i prostředím, kde člověk žije, tedy domovem pro seniory.

Utváření a fungování mezigeneračních vazeb ovlivňuje i to, jak na seniory pohlíží dnešní společnost a jak tento pohled senioři reflektují. Podle Kovala někteří členové společnosti berou seniory jako příživníky mladé generace a připravují tím podmínky pro generační střet a problémy (Koval, 2001). Takto negativně to mohou někteří senioři vnímat. „*Že jsou takový příživníci a berou peníze...*“

Pohled společnosti na seniory může být i pozitivní, kdy jsou vyzdvíženy jejich životní zkušenosti a moudrost (Koval, 2001). „*Nemám s tím problémy... Já bych řekla, že je to normální, že je to v pořádku...*“

Negativní pohled společnosti a jeho vnímání seniory může mít několik příčin. Jednou z nich může být selhání rodiny v plnění normálních funkcí. Senioři nepříznivě reagují na nesoulad v rodině a ovlivňuje to negativně jejich zdravotní i psychický stav (Pacovský, 1994). Tam, kde rodina nefunguje normálním způsobem, budou zcela jistě porušeny mezigenerační vazby. Ty lze rozdělit do několika vztahových úrovní a to na vztah s dětmi, vnoučaty, pravnoučaty, sourozenci, ostatními příbuznými a přáteli. Největší váhu a důležitost přikládají senioři vztahu s dětmi. Pokud fungují normálně a bez problémů, stávají se pro seniory radostí a jedním ze smyslů života... „*a teď už mám akorát tu dceru, které si vážím po stránce pracovní i lidské... Ale s holkami si rozumím s dcerami...*“

Nesoulad ve vztahu s dětmi má nepříznivý dopad na zdravotní i psychický stav seniorů a jejich aktivitu. Senioři pak mohou zažívat pocity samoty a opuštěnosti. Zde je důležité si všimnout, jak všechny oblasti spolu navzájem souvisí. Kdy neshoda či problém v jedné oblasti má za následek změnu v dalších oblastech. Senioři mají problém v rodině, může to mít za následek zhoršení zdravotního stavu a odmítání se z tohoto důvodu zapojit do aktivit a společenských setkání. Následné stranění se

společnosti a pasivita má za následek nedostatečný příjem podnětů, nenaplnění potřeb a uskutečnění seberealizace, pocit důležitosti vlastní osobnosti. *„Mám, pravnoučata taky mám...Když jsem doma tak je vidím, jinak je nevidím. A nevím proč, dřív jsme byli za jedno a najednou nic a nevím, co se odehrálo, je to prostě tak.“*

Senioři oceňují fungující rodinné soužití a těší se na každou návštěvu rodinných příslušníků. Tím je u nich naplněna jedna ze základních potřeb člověka, která ho provází celý život, a to je potřeba otevřené budoucnosti. *„V neděli pojedu do H., tak se tam těším. On je mladý, taky hodný, tak. Přijede pro mě jako manžel od dcery....“*

Nejčastěji seniory navštěvují jejich děti, o něco méně vnoučata a sourozenci. Tyto návštěvy se uskutečňují zpravidla jednou týdně v normálně fungující rodině a vzhledem k okolnostem (vzdálenost,...). *„Chodí pravidelně, dvakrát týdně. Někdy sami nebo i s manželkami, je to různé. Ale dvakrát týdně za mnou přijdou...No tak holka sem chodí každý týden...“*

Četnost návštěv však nemusí být vždy tak vysoká. Pokud seniory jejich děti navštěvují méně často, senioři jsou s touto situací smíření a vyrovnaní. *„Většinou každý měsíc taky někdo jsou, střídají se různě... Každých 14 dní, to jde, ona je ještě druhá babička v tady v druhém domově, tak to vezme při jednom...“*

V normálně fungující rodině se objevují faktory, které ovlivňují kontakt seniora a rodinných příslušníků. Mezi nejlépe prokazatelné lze zařadit vzdálenost, která může být překážkou pro častější kontakt. *„Ty děti, no tak toho jednoho kluka mám až támhle na M., to je daleko a holka je v P., ona sem přijede tak jednou, dvakrát a v létě tady je...“*

V rodině si členové vzájemně pomáhají a podporují se. Senioři často svým dětem pomáhají a to především finančně. Tuto pomoc berou jako samozřejmou a od svých dětí pomoc přijímají, nejčastěji v podobě materiální. Přijímanou i poskytovanou pomoc vnímají jako vyrovnanou. *„No, když peníze vezmu, tak nikam nechodím, nepotřebuji je, tak jim je rozendám. Co bych s tím dělala... Já po nich nic nechci, ale to víte, že mi vozí, zásobují mě jídlem. A k Vánocům mi stejně vozí, i když nic nechci. Kam to mám pořád dávat, tak jim to zakazuju...“*

Lze ale předpokládat, že někteří senioři nebudou chtít finanční ani materiální pomoc přijmout a jejich cílem bude zůstat na svých dětech v tomto směru nezávislími. *„Kupují to za moje peníze, já totiž nechci, aby to kupovali za svoje, z důchodu mi zbude, tak proč bych chtěla, aby mě podporovali, když to můžu zaplatit.“*

Podle Možného 14,2 % seniorek poskytovanou finanční pomoc dětem vnímá jako střední zátěž. V provedeném výzkumu se ale nic takového nepotvrdilo, ba naopak, senioři zdůrazňovali svou vlastní vůli při rozhodování, jak s financemi naloží. Pokud jich budou mít dostatek a budou chtít, tak je dětem dají a nebudou to pociťovat jako zátěž. Pokud jich nebudou mít dostatek, tak je dávat nebudou. *„Nestěžuju si, já s nimi vyjdu a ostatní mají svoje, jako myslím rodinu... Jenom vnoučatům, protože studují, pak už jim taky nebudu dávat...“* *„Takže já jsem jim vysvětlil, že z toho, co mi zbude, jim nic nedám.“*

Rodina hraje nezastupitelnou roli i při příchodu seniora do domova pro seniory. Měla by seniora při tomto zásadním kroku v jeho životě doprovázet a podporovat ho. *„Nejvíc mi pomohl syn, ale museli se zapojit všichni...“*

Domovy pro seniory poskytují služby těm seniorům, kteří dlouhodobě potřebují pomoc a podporu a to zejména z důvodu zhoršení zdravotního stavu. *„...já měl zdravotní potíže, to víte...“* V minulých letech byla situace odlišná, do tehdejších domovů důchodců senioři nastupovali například z důvodu lepších podmínek nebo samoty, ale dlouhodobě žádnou pomoc nepotřebovali. *„To jsem běhala jako ten zajíc...Nemohla jsem si všechno už tak udělat jak jsem to chtěla, abych si vyprala, uvařila a nakoupila...“*

Důležitou roli hraje ve stáří aktivita. Aktivita má příznivý vliv na zdravotní i psychický stav. Kvalitní program poskytovaný profesionálními pracovníky by měl být samozřejmostí a jednou z priorit domovů pro seniory. Senioři se zpravidla na aktivitu těší a vítají každé zpestření všedního dne. *„Jsem za ně ráda, chodím na ně ráda. Tělocvik by ale měl být ještě častěji, to bych propagovala. To mám ráda...“*
„To víte, že jo, moc ráda, člověk přijde do kolektivu, dozví se, co je nového...“
„... Můžu se někam podívat, něco poznám, jsem s tím spokojená...“

Návštěvu aktivit zcela jistě ovlivní i zdravotní stav seniorů. Může pro něj mnohdy být překážkou danou aktivitu využít. *„Někdy musím něco zrušit, já už teď jsem málo pohyblivá, tak nemůžu dělat nějaké výlety.“*

Seniory je třeba podporovat i v jejich vlastních aktivitách a zájmech. Chybou by bylo přichystat celodenní program pro všechny a za cíl mít, aby se ho účastnil co největší počet seniorů. Senior do domova pro seniory přichází s vlastním životním příběhem, zvyky a zájmy, které je třeba podpořit a navázat na ně. *„...tady začínám pěstovat bronxinie a daří se mi to...“* „*Já tady mám ještě svůj program a mě se čas nedostává.“*

„...já koukám pět proti pěti, znáte to, to je hezký, to je moc hezký. To miluju úplně. Každý den, a v sobotu to je taky...“

O kvalitě života seniorů vypovídá mnoho faktorů. Patří mezi ně například aktivity, prostředí, zdravotní stav, psychický stav, vztahy s rodinou, finanční situace, vyznávané hodnoty a další jmenované v kapitole kvalita života. *„Cítím se dobře, jsem šťastná, zavřu dveře, pustím si rádio, a pokud mi budou sloužit oči a ruce, tak tu bude dobrý...“* „*Je to dobrý, jen to zdraví všechno ovlivňuje, kdyby to bylo lepší, uvidíme, jak to dopadne.“*

O nefungování rodinných vztahů a vlivu na život člověka jsem se již zmínila, ale člověk se může cítit osaměle, i když rodinné vztahy fungují, ale chybí jiný společenský vztah a to přátelství. *„Třeba, jak tady jsou ti senioři, snažím se s nimi vyjít, ale časem by se to kamarádství dalo vyřešit, tomu věřím.“*

Kvalitu života ovlivňuje i finanční situace, kterou střední a mladší generace vnímá u seniorů za nedostačující a ubohou. Senioři to však tak dramaticky nevidí. Tento názor je možné vysvětlit i tím, že dříve měli finančních prostředků ještě méně. *„Normálně, vystačím si, celý život jsem šetřila, moc jsme neměli, tak si teď můžu snad něco dopřát.“*

„... Dobře, já si nestěžuju, co potřebuju, to mám.“

Lze ale předpokládat i situaci, kdy senioři nevnímají svou finanční situaci jako dobrou a nejsou s ní spokojeni. *„No, to víte, moc toho nezbyvá, mohlo by to být lepší,*

ale vystačím si s tím. Kdyby bylo víc, tak bych si třeba koupila nějaký ten obleček nový a tak, no.“

Systém péče, pracovníci a případní dobrovolníci přímo působí na život seniora a jeho kvalitu. Podle sdělení referujících pracovníků je zajištěná péče kvalitní a pracovníků ve směnách je dostatek. Jako velký přínos je brána spolupráce s dobrovolníky, kdy v Domově blahoslavené Bronislavy v současnosti spolupracují s jedním dobrovolníkem a v Domově důchodců v Lužické usilují o spolupráci s dobrovolníky také, ale zatím bez úspěchu.

„... Tady je hezký prostředí, je, máme tady zahradu, tamhle máme altány, tu pergolu, jezdíme tam všichni, i ty na vozíku tam dovezou, někdy i soutěžíme, ale jo, je to hezký. Utíká den aspoň...já jsem spokojená. Nevím, co bych vylepšovala.“

„...Já je můžu hodnotit tak, že jsou všichni k nám ohleduplný, opravdu příjemný a co bychom potřebovali, tak jsou ochotný a všichni, ať je to kdo chce, ať je to sestřička jedna, druhá, třetí, všichni, pan údržbář, všichni.“

Na závěr je třeba zmínit problematiku prostředí domovů pro seniory a to zejména v poslední době často diskutované velikosti pokojů v souvislosti s probíhajícími inspekcemi v sociálních službách kontrolujícími kvalitu služby. Jak již bylo několikrát zdůrazněno každý senior je individuální osobnost, která do domova pro seniory přichází se svými zvyky, zkušenostmi a životním příběhem. Měl by mít tedy nárok na soukromí a intimitu. Což není možné v třílůžkových (někde dokonce i vícelůžkových) pokojích zajistit a dosáhnout tohoto stavu.

„... nástup, když vám to řeknu, že to pro každého musí být šok přijít na třílůžák a sít se s těma lidma. A řekla bych, že většinou se ti dva sejdou a třetí je stranou. Je jiných názorů...“

„...tak proto jsem chtěl být tady na pokoji taky sám a jsem spokojený, že se to povedlo a mám svůj klid. A tady nestěžuji si vůbec na nic.“

„... Na pokoji se mi líbí dobře (ukazuje na spolubydlící, která spí).“

6. Závěr

Mezigenerační vazby patří k opomíjeným tématům a přitom utváří a ovlivňují život seniorů. Fungování mezigeneračních vazeb mezi rodinou a seniory či mezi přáteli a seniory ovlivňuje celá řada faktorů jako je zdravotní a psychický stav seniorů, fungování rodinných vztahů, prostředí, finanční situace a další.

Cílem práce bylo zmapovat a odhalit fungování těchto mezigeneračních vazeb u seniorů žijících v domovech pro seniory. Cíl práce byl splněn.

Výsledky výzkumu potvrdily fungování mezigeneračních vztahů mezi dětmi či širšími příbuznými a seniory a mezi přáteli a seniory v poměrně velké míře. Byla zjištěna spokojenost se vztahy s rodinou a přáteli a život v domově pro seniory byl považován za kvalitní i vzhledem ke zkoumaným aspektům jako odpovídající aktivita, profesionální práce personálu či vybavení a prostředí.

Výsledky této práce přispějí k lepšímu poznání problematiky a přinesou velmi cenné informace o tom, jak senioři vnímají a prožívají své vztahy s rodinou, přáteli, zdravotní i psychický stav, život v domovech pro seniory, práci personálu a postoje společnosti vůči této stále se zvyšující věkové skupině obyvatelstva. Konkrétní informace mohou využít všichni pracovníci pomáhajících profesí věnujících se zdravotně sociální problematice týkající se seniorů. Lze uvést například konkrétní zjištění nespokojenosti s kapacitou pokojů. Jako nevhodné a kvalitu života omezující se ukazuje kapacita třílůžkových (v některých domovech dokonce i vícelůžkových) pokojů. Výzkum zjistil také oblasti, které jsou pro dnešní seniory velmi důležité. Patřily mezi ně především rodina a zdravotní stav. Pracovníci by tedy měli těmto tématům věnovat náležitou pozornost a při přímé práci tyto oblasti nezlehčovat, ale naopak s nimi dále pracovat. Například tam, kde rodina neplní normální funkce a vztahy v ní jsou narušeny a nefungují, by pracovníci měli hledat alternativní řešení. Tím by mohla být spolupráce s dobrovolníky nebo navýšení času věnovaného těmto seniorům.

Tento pozitivní vývoj v oblasti mezigeneračních vztahů nelze v budoucnosti příliš očekávat, protože střední generace, tedy děti seniorů, budou postupně stárnout a výzkumem bylo zjištěno, že mladší generace o seniory a jejich životy takový zájem

neprojevuje. Záleží však na každém jedinci, jak se vyrovná s danou situací a zda bude ochoten starším členům společnosti pomoci a věnovat mu čas.

7. Seznam použitých zdrojů

1. BAYEROVÁ, M. *Sociální práce so seniormi v ústavnem zariadení*. In SÝKOROVÁ, D., CHYTIL, O. *Autonomie ve stáří: Strategie jejího zachování*. 1. vyd. Ostrava: Zdravotně sociální fakulta Ostravské univerzity, 2004. 323 s. ISBN 80-7326-026-3.
2. BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a 690-2: Část 2- Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentů. Verze 3.1* [online] 2004 [cit. 2008-18-9]. Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>>
3. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD In NEŠPOROVÁ, O., SVOBODOVÁ, K., VIDOVIČOVÁ, L. *Zajištění potřeb seniorů s důrazem na roli nestátního sektoru*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2008. 85 s. ISBN 978-80-87007-96-9
4. ČORNANIČOVÁ, R. *Kvalita života v senu*. In SÝKOROVÁ, D., CHYTIL, O. *Autonomie ve stáří: Strategie jejího zachování*. 1. vyd. Ostrava: Zdravotně sociální fakulta Ostravské univerzity, 2004. 323 s. ISBN 80-7326-026-3.
5. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 374 s. ISBN 80-246-0139-7
6. DLABALOVÁ, I. *Starý člověk a rodina*. In KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 202 s. ISBN 978-80-247-2169-9.
7. GIARRUSSO, R. a kol. *Ageing parents and adult children: New perspectives on intergenerational relationships*. In VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II: Dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

8. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha:Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.
9. HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990. 407 s. ISBN 80-7038-158-2.
10. HAŠKOVCOVÁ, H. *Lékařská etika*. In KOVAL, Š. *Týranie starých lidí*. 1. vyd. Košice: PonT, 2001. 148 s. ISBN 80-967611-2-9.
11. HOLMEROVÁ, I., JURAŠKOVÁ, B., ZIKMUNDOVÁ, K. *Vybrané kapitoly z gerontologie*. 1. vyd. Praha: Gema, 2002. 110 s. ISBN neuvedeno.
12. JANEČKOVÁ, H. *Sociální práce se starými lidmi*. In MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. Vyd. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X
13. KALVACH, Z., ONDERKOVÁ, A. *Stáří-Pojetí geriatrického pacienta a jeho problémů v ošetrovatelské praxi*. Praha: Galén, 2006. 44 s. ISBN 80-7262-455-5
14. KELLER, J. *Intergenerational Solidarity nad the Crisis of Insurans Systems*. In SÝKOROVÁ, D., CHYTIL, O., LITTLECHILD, B. *Strategies for the Maintenance of Autonomy in Old Age*. 1. vyd. Stassfurt: iSis, 2004. 132 s. ISBN 80-7326-064-6
15. KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 202 s. ISBN 978-80-247-2169-9.
16. KOVAL, Š. *Týranie starých lidí*. 1. vyd. Košice: PonT, 2001. 148 s. ISBN 80-967611-2-9.

17. KOZLOVÁ, L. *Sociální služby*. 1. vyd. Praha: Triton, 2005. 79 s. ISBN 80-2754-662-7.
18. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 280 s. ISBN 80-7178-551-2.
19. KUCHAROVÁ, J. *Život ve stáří*. [online] 2002 [cit. 2008-18-5]. Dostupné z: <<http://www.vupsv.cz/an96.html>>
20. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.
21. LUESCHER, K., PILLEMER, K. *Intergenerational ambivalence: A new approach to the study of parent-child relations in later life*. In VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II: Dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.
22. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
23. MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. 2. vyd. Praha: Slon, 1999. 159 s. ISBN 80-85850-76-1.
24. MATULAYOVÁ, T. *Osamelost' v kontexte sociální práce*. In SÝKOROVÁ, D., CHYTIL, O. *Autonomie ve stáří: Strategie jejího zachování*. 1. vyd. Ostrava: Zdravotně sociální fakulta Ostravské univerzity, 2004. 323 s. ISBN 80-7326-026-3.
25. MATÝSKOVÁ, D. *Vzdělávací aktivity v seniorském věku*. In SÝKOROVÁ, D., CHYTIL, O. *Autonomie ve stáří: Strategie jejího zachování*. 1. vyd. Ostrava:

Zdravotně sociální fakulta Ostravské univerzity, 2004. 323 s. ISBN 80-7326-026-3.

26. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Kvalita života ve stáří: Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008-2012*. 1. Vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2008. 55 s. ISBN 978-80-86878-65-2
27. MOŽNÝ, I. *Česká společnost*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 207 s. ISBN 80-7178-624-1.
28. MOŽNÝ, I. *Mezigenerační solidarita*. [online] 2004 [cit. 2008-10-12]. Dostupné z: <<http://www.vupsv.cz/an155.html>>
29. NEŠPOROVÁ, O., SVOBODOVÁ, K., VIDOVIČOVÁ, L. *Zajištění potřeb seniorů s důrazem na roli nestátního sektoru*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2008. 85 s. ISBN 978-80-87007-96-9
30. LOUČKOVÁ, I. *Hodnoty a hodnotové hierarchie seniorů*. Sborník konference generace 50 plus v České republice. Třeboň: Jihočeská univerzita-Zdravotně sociální fakulta a Ledax, 2004. 71 s. ISBN 80-7040-720-4
31. PACOVSKÝ, V. *Geriatrická diagnostika*. 1. vyd. Praha: Scientia medica, 1994. 152 s. ISBN 80-85526-32-8.
32. PICHAUD, C., THAREAUOVÁ, I. *Soužití se staršími lidmi. Praktické informace pro ty, kdo doma pečují o staré lidi, i pro sociální a zdravotnické pracovníky*. Přel. A. Kozlíková. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 160 s. Přel. z: *Vivre avec les personnes âgées*. ISBN 80-7178-184-3.
33. RHEINWALDOVÁ, E. *Novodobá péče o seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. 86 s. ISBN 80-7169-828-8.

34. ROGERS, C. R. *Způsob bytí*. In SÝKOROVÁ, D., CHYTIL, O. *Autonomie ve stáří: Strategie jejího zachování*. 1. vyd. Ostrava: Zdravotně sociální fakulta Ostravské univerzity, 2004. 323 s. ISBN 80-7326-026-3.
35. SHEEHYOVÁ, G. *Průvodce dospělostí: Šance a úskalí druhé poloviny života*. Přel. I. Muller. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 454 s. Přel. z: *New Passages*. ISBN 80-7178-185-1.
36. STOCKER, C. M. a kol. *Sibling relationships in early adulthood*. In VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II: Dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.
37. SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění doprovázet*. 5. vyd. Praha: Ecce homo, 2003. 150s. ISBN 80-902049-4-5.
38. SÝKOROVÁ, D. *Autonomie ve stáří. Kapitoly z gerontosociologie*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2007. 284 s. ISBN 978-80-86429-62-5
39. SÝKOROVÁ, D., CHYTIL, O. *Autonomie ve stáří: Strategie jejího zachování*. 1. vyd. Ostrava: Zdravotně sociální fakulta Ostravské univerzity, 2004. 323 s. ISBN 80-7326-026-3.
40. SÝKOROVÁ, D. *Od solidarity jako základu intergeneračních vztahů v rodině k ambivalenci a vyjednávání*. Sociologický časopis, 2006, č. 4. ISSN 0038-0288
41. SÝKOROVÁ, D. *Rodina staršího středního věku v systému příbuzenské pomoci*. In VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II: Dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

42. SÝKOROVÁ, D. Být člověkem určitého věku. Sborník konference generace 50 plus v České republice. Třeboň: Jihočeská univerzita-Zdravotně sociální fakulta a Ledax, 2004. 71 s. ISBN 80-7040-720-4
43. ŠTILEC, M. *Program aktivního stylu života pro seniory*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 136 s. ISBN 80-7178-920-8.
44. TOŠNER, J., SOZASNSKÁ, O. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. 152 s. ISBN 80-7367-178-6
45. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. In KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 202 s. ISBN 978-80-247-2169-9.
46. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II: Dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.
47. VENGLÁŘOVÁ, M. *Problematické situace v péči o seniora: Příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 96 s. ISBN 978-80-247-2170-5.
48. VESELÁ, J. *Představy rodinných příslušníků o zabezpečení péče nesoběstačným rodičům*. [online] 2002 [cit. 2008-12-11]. Dostupné z: <<http://www.vupsv.cz/an84.html>>
49. VIDOVIČOVÁ, L., RABUŠIC, L. *Senioři a sociální opatření v oblasti stárnutí v pohledu české veřejnosti. Zpráva z empirického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, výzkumné centrum Brno, 2003. 67 s.

50. VOHRALÍKOVÁ, L., RABUŠIC, L. *Čeští senioři včera, dnes a zítra*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, výzkumné centrum Brno, 2004. 90 s.
51. ZAVÁZALOVÁ, H. a kol. *Vybrané kapitoly ze sociální gerontologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001. 97 s. ISBN 80-246-0326-8
52. Zákon 108/2006 Sbírky o sociálních službách

8. Klíčová slova

Senioři

Stárnutí

Mezigenerační vazby

Rodina

Aktivita

Kvalita života

Domovy pro seniory

9. Přílohy

Pro obsáhlost provedeného výzkumu uvádím jako příklad přepis jednoho hloubkového interview. Ostatní přepisy rozhovorů jsou umístěny na přiloženém CD nosiči.

Rozhovor s paní Emilií Hovorkovou:

K. V.: Co si myslíte v dnešní době, jak na seniory pohlíží ostatní, jak je berou?

Emilie Hovorková: Myslíte jako lidi venku?

K. V.: Ano, všechny ostatní jako střední generaci, mladší lidi.

Emilie Hovorková: Tak já si myslím, že je to v pořádku, že normálně, já jsem neslyšela, že by snad někdo proti nim něco měl. Ono záleží taky na povaze, víte.

K. V.: Dobře a s něčím takovým jste se zatím nesetkala?

Emilie Hovorková: Akorát když je někdo zlý, ale to nejsou všichni, že jo. Já mám kamarádku, ona bydlí s nimi v rodině a mají tři holky, dvě jsou vdaný a jedna je svobodná a takhle když něco chce, tak jí udělají první poslední. Když má svátek, narozeniny, všechno to oslaví, zařídí, a tak si myslím, že to může být i jinde.

K. V.: Spíš jste se tedy setkala s takovými dobrými příklady?

Emilie Hovorková: No, ale doma to říct nemůžu, jak to mám, ale mně to zase nevadí.

K. V.: Dobře, tak to si chcete popovídat až za chvíli?

Emilie Hovorková: Jak myslíte, třeba.

K. V.: Takže, abychom si to shrnuli, vy jste se setkala s dobrými příklady?

Emilie Hovorková: No, já jsem ze vsi, co já vím, tam to vypadá všechno dobrý, ať přemýšlím, o kom chci. A u sestry doma taky dobrý, takhle když si povídáme spolu, tak taky dobrý. No ona už je jiná doba, než byla dřív.

K. V.: A jaké to bylo dřív?

Emilie Hovorková: No, dřív když se soukromničilo, když měl každý tu svou chaloupku, tak jak u koho. U někoho to bylo všechno v dobrém, ale u někoho buď mladí dělali, myslím si, rámus na ty starý a někoho obráceně.

K. V.: A to jste se setkala už dřív s tímto?

Emilie Hovorková: Jo, to jsem byla ještě malá a vím to z vypravování, když se dralo peří nebo když se svačilo, tak se semlelo ledacos, víte.

K. V.: Hm.

Emilie Hovorková: No tak támhle to vypadá takhle, támhle takhle, to je všechno na těch povahách různých.

K. V.: A proč myslíte, že to tak bylo?

Emilie Hovorková: Já nevím, jestli v tom byla bída, on byl jiný život tenkrát. Opravdu byla bída, co si pamatuji, jak byla válka a pak do toho přišli soudruzi, ono to bylo opravdu jiný. Ty venkovský lidi, ať byl sedlák nebo učitel, tak je utiskovali. Prostě bylo to jiný, ale politiku tady nebudu vytahovat.

K. V.: A jam myslíte, že je to teď?

Emilie Hovorková: Jo, oni jsou teď ti mladí od těch starých zvlášť. Dřív to bylo třeba tři generace v jedné chalupě nebo v jedné cimře byly dvě generace.

K. V.: Jo a teď jak jsou odděleně, tak si spíš chtějí pomáhat?

Emilie Hovorková: Jo, spíš je to teď volnější, podle mého já si myslím, že je to tím. Jinak dřív, když moje generace začínala, tak po svatbě jsme si museli všechno ušetřit, kdežto dneska je generace taková, že ti chtějí se vzít nebo ani to ne a chtějí hned, aby dostali byt a auto. Tak je to zase jiný.

K. V.: A jsou k tomu teď i větší možnosti.

Emilie Hovorková: Jo, jsou.

K. V.: Jak myslíte, že tedy vychází mladší generace se seniory?

Emilie Hovorková: Já si myslím, že dobře, že se snaží. To je opravdu a si tím, že jsou každý zvlášť. Jenomže, když potom přijde stáří, nemoc, co pak. Pak jediné domov je zachráně, kdo zůstane sám. Záleží taky na zdraví, kdo zůstane. Když potom zdraví ubývá, co pak.

K. V.: A jak se cítíte vy?

Emilie Hovorková: Já se cítím dobře, já jsem spokojená, když tam teď nejsou problémy.

K. V.: U vás byly problémy na pokoji?

Emilie Hovorková: Jo, ona sama nezačala, nemohla za to, ale ono je to nemoc. Co jsem slyšela od ostatních jejích známých, tak to byla asi samotářka, si myslím. Ani neměla zájem se s někým sblížovat a popovídat si, takže to asi taky bude tím.

K. V.: A teď jste spokojená?

Emilie Hovorková: Teď už je to zase dobrý, můžu v klidu spát, nikdo mě už neruší.

K. V.: A jak se cítíte?

Emilie Hovorková: No, buďto je to změnou počasí, tlakem. Cítím se dobře, ale já taky beru šestnáct prášků denně.

K. V.: To je hodně.

Emilie Hovorková: No to je, ale to se nedá nic dělat, hlavně že to mám lepší. Když jsem sem přišla, tak jsem nemohla nikam jít, jak jsem na to byla. Asi po měsíci to bylo lepší, tak jsem se mohla vydat třeba na poštu, ale radši s Kuchařovou. Bála jsem se, že se někde svalím, ale ono se mi to tady uklidnilo. Takhle když se někde otočím, tak se bojím, že se svalím, ale to už zas nic není proti dřív. Ale beru si hůlku s sebou, tu potřebuji do města a tak. Někdo se za ní stydí, já ne.

K. V.: Když je potřeba.

Emilie Hovorková: Jsou mladší a chodí s holemi.

K. V.: Určitě.

Emilie Hovorková: Tak já nevím, co bych vám k tomu řekla, takhle celkově s těmi ženskými si myslím, že je to dobrý.

K. V.: Jo, že spolu vycházíte.

Emilie Hovorková: No, ono to taky nemá cenu se zaměřit na někoho. Tam nahoře, co jsem si myslím, že všichni dohromady vycházíme.

K. V.: Někdo s kým se víc přátelíte?

Emilie Hovorková: Já, jak bych vám řekla, se snažím se všemi vycházet, když mě někdo pozdraví, tak se zastavím a tak.

K. V.: Já jsem si všimla, že se přátelíte s paní Novákovou?

Emilie Hovorková: Jo, to si povídáme, jdeme spolu hodně do města, nakoupit si něco nebo já tam zajdu, ona je tam sam nebo když je nějaká akce, tak ji tahám taky na tu akci. Už jsem ji kolikrát řekla, že tam zvlčí načisto, když nechce nikam chodit. Nevím,

proč ne, že prý už chodila, tak nikam moc nechce. Ale někdy jde taky, teď že do té P. pojedeme, jsme každá nějaká, to víte.

K. V.: Tak vy ráda chodíte na různé akce?

Emilie Hovorková: No, sestři, já vám něco povím, já ráda chodím. Když jsme chodila do práce, tak jsme přišli z práce a zase do práce. Šli jsme pomoci našim na pole a to i Sobotu, akorát ta neděle, to jsme chodily holky jako kamarádky, kecaly jsme do večera, pak se nechtělo vstávat. Dělalý jsme takové blbosti jenom jako mladé holky. Potom když jsme se vdala, tak nebyl čas ani peníze, přišla rodina, nebyl čas. To byla už padesátá léta, tak jsme se nikam nedostala. Jen když manžel nastoupil do družstva, tak jsem byla třikrát, čtyřikrát bez manžela, on mi to dovolil, tak to jsme se podívala, ale jinak jsem se nikam nedostala, já se takhle tady, sestřičko, podívám ledaskam, i když z toho už nemám co dřív, ale ráda jdu.

K. V.: Dřív jste pro to neměla tolik možnost?

Emilie Hovorková: Ne a ani čas ani peníze. Když byl muž, tak se družstvem jezdilo zadarmo, ale ono to taky tolik nevycházelo, nějaká ta práce a tak.

K. V.: A jak vy jste to měli doma?

Emilie Hovorková: Kde myslíte v B. nebo ve L.?

K. V.: Obojí i jaké bylo dětství?

Emilie Hovorková: No, dětství, já jsem byla paličatá, mamka mi to ani neříkala, ale setra jo. To víte náves tenkrát, dneska je to jiný, všechny ty počítače, televize. To tenkrát nebylo, žádná jiná zábava nebyla než na návsi. Jako holky jsme tam chodily, hrál se špaček, kamínky, pořád pohromadě, taky jsme se hádaly nebo praly, ale dneska na návsi už nikoho nevidíte, buď čumí na televizi, nebo jsou u televize.

K. V.: Jak poslouchám tak jste měla hodně přátel a kamarádů?

Emilie Hovorková: No, byla to velká ves, hodně holek. Večer jsme zpívaly po vsi, to už není pravda. Já jsem ráda zpívala, ale to už není pravda. Je to škoda. Dneska jsou do hospody, i holky. To tenkrát neexistovalo.

K. V.: Tenkrát byly muziky?

Emilie Hovorková: No byly muziky, ale nemohla jste si ani limonádu koupit, to jste dostala na vstup a nezbylo vám nic. Člověk musel šetřit, teď jsou na tom lepší, ale nic dobrého z toho nekouká.

K. V.: Tak jste chodila taky na muziky?

Emilie Hovorková: Taky, ale já jsem začínal až déle, v těch osmnácti. Já jsem o tom nic neviděla, až holky mě vytáhly, ale pak bych mohla chodit každý týden.

K. V.: A máte sourozence?

Emilie Hovorková: Jo, jednu sestru už jenom. No tak ona je o jedenáct let mladší a to víte, to je velký rozdíl. I s tou starší, ale ta nebyla na mě hodná, ta měla jenom navrch. A vidíte, bylo jí šedesáttři a už je pryč.

K. V.: Tak jste spolu nevycházely?

Emilie Hovorková: No ne snad nevycházely, ale ona mi dosti dělala naschvály, mě to mrzelo, tak jsem si pobřečela a nechala ji být.

K. V.: A stou mladší, o tu jste se starala?

Emilie Hovorková: O tu jo, když jsme přišli z práce, tak jsem jí koupila dva zákusky a ona byla šťastná. Jednou jsme jí je koupila a přišel k nám známý a povídá, jestli mu dá zákusek a ona se zarazila, chutnalo jí to, byla to tenkrát vzácnost a tak mu řekla, že až co zbude. Tak jsme se nasmály, až co zbude a ono nic nezbuďe.

K. V.: Já jsem si všimla, že vás často navštěvuje?

Emilie Hovorková: Jo, i já tam jezdím, ona mi to sem zařídila.

K. V.: Pomohla vám s tím?

Emilie Hovorková: No, já jsem to měla jinam a ona mi řekla, že by se tam nedostal, leda autobusem a to bychom spolu byly jenom chvílku, no a zpátky honem k autobusu. Tak to sem vyšlo a já jsem ráda, protože kluci stejně nemají žádný čas.

K. V.: Vy myslíte vnoučata?

Emilie Hovorková: Ne, synové, vnoučata, ta jedna je pryč.

K. V.: Tak se někdy vídáte?

Emilie Hovorková: Když jsem jezdila domů a ona tam s dětmi byla, tak jo.

K. V.: S vnoučaty myslíte?

Emilie Hovorková: Jo, to od synových dcer děti. Ta mladší má dva kloučky, jednomu bude v květnu čtyři a půl roku a jeden je maličký.

K. V.: A jak často se s nimi vídáte?

Emilie Hovorková: Jedna vnučka přišla tak pětkrát, osmkrát do roka. Většinou potřebovala něco založit nebo zašít.

K. V.: Jo, potřebovala od vás pomoc?

Emilie Hovorková: A vždycky na rychlovku, tak jsem všeho nechala, honem jí to udělala a ještě jí dala k tomu padesátikorunu.

K. V.: Jo, tak jste ji finančně podpořila?

Emilie Hovorková: Přesně tak, vídáme se málo, sem za mnou ještě nepřišla, ani nevím, kam chodí do školy. On by ji sem musel někdo dovézt, ona asi neřídí. Ten její táta má auto, kdyby mu řekla, tak by ji sem třeba dovezl, já nevím. Já to ani nevyžaduju, snacha tady byla jednou, jinak taky, ona má poloviční důchod, tak jí taky nevycházejí peníze.

K. V.: Jak se stýkáte se syny?

Emilie Hovorková: Ten mladší, co jsem sem nastoupila, tak tady nebyl až na Vánoce. On má těžkou práci, zmáhá ho to. Snacha říká, že je v pátek zničený a přes víkend si musí odpočinout. Je to omluvitelný, mně to nevadí. Starší syn tady byl na Vánoce, pak na narozeniny a teď tady taky byly je to už tři neděle s klukem, mají spolu malého kluka, on se ženil dlouho. Postavil si chalupu po vojně, dali jsme s manželem půlku pozemku jednomu a půlku druhému. Manžel mu pomáhal finančně. Od státu nic nedostal, tak toho měl hodně. Pak jsem mu řekla, aby si taky našel nějakou holku, když si postavil. Žádnou nechtěl, přišly roky, neduhy, tak mu jiného nezbývalo než si nějakou najít. Tak si našel ženskou, je pracovitá, čistotná, všechno. Mají spolu kluka, ten chodí do první třídy, ale tátovi je přes padesát. Starší kluk má vnučku osmnáctiletou a od její druhé vnučky dokonce dvě vnoučata. Ale má to jak to chtěl. Bude mít co dělat.

K. V.: Takže se starším synem se častěji vídáte?

Emilie Hovorková: No tak starší syn pro mě jezdí, když potřebuje k doktorovi, tak pro bez řeči přijede, zas mě odveze bez řeči a v létě, když jsem jezdila na chalupu, vždycky pro mě přijel. Jen ale ráno, protože navečer chodí do hospody. Teď tady zrovna byl

v sobotu s P., ten je rozený v létě a toho druhého kluka J., ten je až na konec října, tak půjde o rok déle do školy.

K. V.: Vy si to všechno dobře pamatujete o těch vnoučatech?

Emilie Hovorková: No moc ne, já mám všechno napsané, hlavně datum, to bych si nepamatovala, to máte řádka manželova regimentu, moje, pak ty kamarádky.

K. V.: Tak to sledujete, jak se jim daří?

Emilie Hovorková: To se musím každý měsíc podívat, jak se jim daří, tak si najdu, abych na to nezapomněla.

K. V.: Tak jim něco kupujete?

Emilie Hovorková: No tak vnoučatům, jak bych vám to řekla, do B., tak, když jedu, tam jsem každou chvíli, tak jim něco koupím, a na Vánoce taky jsem něco kupovala, já nevím, jak bych vám to řekla, spíš něco sladkého dobrého a zase jim tam něco udělám. Přišla jsem na to, povídám na to H. loni, ono mu už bude deset nebo jedenáct, no když jsem se sem nastěhovala, nechceš udělat větrníka, on to ani nevěděl, co to je, tak jsem z flašky od mléka udělala pěkného větrníčka, on koukal. Teď jsme našli kousek placu, dali ho venku na vrata, kluk koukal, byl celý šťastný. Pak jsem taky lodičky s nima dělala, i ve L. s dětma a kluci jak to neznali, byli celí šťastný.

K. V.: To je hezké, že se jim takhle věnujete?

Emilie Hovorková: No tak já mám děti ráda, já mám každého ráda. Podle toho jaký je ten druhý. Snaše jsem nikdy neřekla špatné slovo, my jsme se nikdy neskořípaly. Ona je taky nějaká, to já vím, ale nechci být zase vlezlá. Do manželství jim nemluví, když jsem viděla, jak to tam mezi nimi začíná, tak jsem ji upozornila jednou, dvakrát, třikrát a ona řekla, ale prosím vás. A hned to synovi řekla. A ten zas ještě vyhuboval, ať jim do toho nemluví a taky to podle toho dopadlo. Řekla jsem, dělejte si, co chcete. Já jsem měla život svůj a oni mají taky.

K. V.: A jak to dopadlo?

Emilie Hovorková: No jak to dopadlo, špatně. Začal chodit po muzikách sám a ...(tváří se smutně). Pracovitý jsou ale oba.

K. V.: A jak s touhle snachou vycházíte?

Emilie Hovorková: No když něco potřebovala ušít, spravit, to jsem ji všechno udělala. No všechno, co potřebovala. Já jsem se taky snažila si všechno udělat sama. Letos tam mám zrovna kočku, tak jí pošlu padesát korun na mléko, ale o ni se stará.

K. V.: Jo, vy jste tam měla kočku a ta tam zůstala?

Emilie Hovorková: Sem si ji vzít nemůžu, ona je zvyklá venku, ona to nebyla moje kočka, ale po sousedech, tak kočka přišla ke mně. No a teď tam zůstala.

K. V.: A z jakých důvodů jste sem do domova přišla?

Emilie Hovorková: No sestřičko, nejvíc to jsou důvody, že mám nohy bolavý a my tam máme schody, sklep s kotelnou, tam jsem musela v zimě chodit, dříví si naštipat, to jsem si všechno dělala sama. Nechtěla jsem nikomu říkat, no věděli, že mi mohli naštipat, ale nenabídli se. Ono mě to už strašně zatěžovalo, já jsem už nemohla a lezla jsem potom už po čtyřech. Říkám si, je mi to zapotřebí. Ale já jsem s tím už počítala, když manžel byl špatný, říkal jsem si, jestli tady zůstanu sama, tak to tady nemůžu zůstat. Prostě bych to nedokázala, já tady nemůžu být sama. Tak to byly hlavní důvody. Síly mi začaly ubývat a pak jde jedno s druhým. Kromě všeho práce v hospodářství, snacha to neumí, tak to už nešlo.

K. V.: Vy jste teda společně bydleli?

Emilie Hovorková: No společně, ty baráky byly odděleně, kluk si z jedné části udělal jednotku.

K. V.: Takže to bylo dvougenerační bydlení?

Emilie Hovorková: No, no, oni mají nové číslo a my máme staré číslo. I když jsme u nás zdvihli zdi, tak tam je v zimě zima, nejde to vytopit. Pak jsme si tam s mužem koupili akumuláčky.

K. V.: A jaký jste měla vztah s manželem?

Emilie Hovorková: Dobrý, sestřičko.

K. V.: Jak je to dlouho, co zemřel?

Emilie Hovorková: Teď to bude sedm roků.

K. V.: Tak se člověku někdy stýská?

Emilie Hovorková: Stýská, ale nedá se nic dělat. Sestřičko, my jsme od nás jezdili na kolech do vesnice asi patnáct kilometrů k muzice a my jsme tam s holkami přijely a

tenhle dědek můj zatracený, jak mě zblýskl, tak pro mě jiný tancovat snad nechodil nežli on. Já měla na něj takový dopal, on se mě ani nelíbil, ale tancovat uměl. On mě snad utancoval nebo co. Tak dlouho hučel a tak dlouho hučel, až sem mu řekla, ať za mnou na kole přijede. A za rok z toho byla svatba (usmívá se).

K. V.: To je krásný.

Emilie Hovorková: Copak o to, ale neměla od mala zemědělství ráda, doma jsem viděla, jaká je to dřina, ale naše sestra ta zase klidně sedláka. No a ta si vzala dělníka a já sedláka, tak řekněte, jak je to zamotaný. Nakonec to dopadlo takhle, ale já jsem nikdy nelitovala, my jsme opravdu spolu vycházeli dobře.

K. V.: A teď, když se vrátíme k vaší rodině, s kým se stýkáte nejvíc?

Emilie Hovorková: Se sestrou.

K. V.: Tam jste vyrůstala, máte na to vzpomínky.

Emilie Hovorková: No mám, chodím tam ráda.

K. V.: A jak se cítíte, když se vracíte do L.?

Emilie Hovorková: Teď jsem tam dlouho nebyla, pojedu tam až na jaře, tak to teprve poznám. Dokud nebyly zimy, tak jsem tam jezdila kvůli zahrádce, protože snacha o to nedbá, ještě letos se tam pojedu podívat, ale pak už to nepůjde, ubývají mi síly.

K. V.: Jo, patří to mezi vaše zájmy tohle zahradničení?

Emilie Hovorková: To, mám ráda, ale zmáhá mě to.

K. V.: Chodí za vámi i přátelé kromě rodiny?

Emilie Hovorková: Mám kamarádku v K., ta za mnou už byla a sešli jsme se i v B., oni ji tam přivezly a pak mám sestřenici na Šumavě, s tou se scházíme taky v B. Pak mám v H. syna synovce, ten sem jezdí.

K. V.: Takže spíš z rodiny. A když si vzpomenete, jak to vypadalo po nástupu, když jste sem přišla?

Emilie Hovorková: No, sestřičko, jak bych vám to řekla, měla jsem z toho strach, ne strach, ale takový divný pocit, tolika lidu cizího. No ale sestřičky mě všechny hezky přijaly, vy jste mě hezky přijala, pan ředitel taky a ono mě to hrozně potěšilo. Jenže ta moje paměť, nemohla jsem si vzpomenout na jména, pletla jsem si dveře. Půl roku to trvalo. Tak jsem se spřátelila s paní Novákovou, povídaly jsme si. Povídáme na patře i

s ženskýma, ale drby já nemám ráda. Když mi některá něco řekne, tak to nepovídám dál.

K. V.: Takže když jste přišla, nebylo to pro vás tolik těžké, proběhlo to v pořádku?

Emilie Hovorková: Nebylo to pro mě těžký, bylo to v pořádku.

K. V.: Jak jste si tady zvykla?

Emilie Hovorková: Zvykla, moc dobře.

K. V.: Vy máte ráda aktivity, myslíte, že je nabídka dostatečná?

Emilie Hovorková: No když by se šlo na všechno, tak určitě, pro mě je to nový, já jsme tohle nepoznala, tak jsem ráda.

K. V.: A v čem to pomáhá?

Emilie Hovorková: Můžu se někam podívat, něco poznám, jsem s tím spokojená. Já jsem tady obdivovala ten štědrý večer.

K. V.: A jak hodnotíte pracovníky?

Emilie Hovorková: Já myslím, že jsou všechny hodný, je s nimi dobrý pohovor. A pak taky chodím ráda dolů šít. Umíte šít?

K. V.: Neumím.

Emilie Hovorková: Tam mám mašinku, ta se hezky rozešla, to je nádhera. Teď jsem došla polštář, pak budu šít do kaple na klávesy přehoz, tak musím říct Juditě, aby mi to šla ukázat, jak velký.

K. V.: Jak si slyším, tak jste tady spokojená, ale chtěla byste tady přeci jen něco změnit?

Emilie Hovorková: No, já si myslím, že asi by nebylo potřeba, že se snažíte všechny dost. Jen jsem říkala sestřičce, aby se tady dala budka pro ptáčky.

K. V.: Tak to mě nenapadlo, to bychom mohly říct panu údržbářovi, až se vrátí z dovolené.

Emilie Hovorková: No, bylo by to hezký, já to mám ráda. Doma jsem si ji taky udělala a měla jsem krásný krmítko.

K. V.: A když se vrátím k rodině, přála byste si, aby sem chodili častěji?

Emilie Hovorková: Z B. sem chodí často a L. je daleko, mají práci.

K. V.: A kdyby to tak nebylo, kdyby bydleli blíž a měli méně náročné povolání?

Emilie Hovorková: No to bych byla ráda, to bych jim neřekla „nejezděte“.

K. V.: A rodina vám taky něco dává?

Emilie Hovorková: Já od nich nic nechci, já si všechno koupím sama. Já má ráda čokoládu, ale ono na ni nebylo, ale manžel, to byl, sestři, chlap, já bych ho nehandlovala za nikoho. Každé moje narozeniny a svátek mi koupil půl kilovou mléčnou bonboniéru. Já jsem se ze začátku zlobila, ale on mi na to neodpověděl. Ale že to stih na to datum.

K. V.: Z B. Vám něco kupují?

Emilie Hovorková: Dávají, snacha mi musí vždycky něco koupit, ručník, předtím deku. Já se zlobím, ale musí mi to koupit. Vždycky něco přivezou. Teď mám ráda medovinu. Tak mi jí koupí, k narozeninám mi kupují kytku. Jsou pozorný.

K. V.: A potřebovala byste teď něco?

Emilie Hovorková: Ne, já jsem spokojená, myslím, že je to všechno dobrý a v pořádku.

K. V.: A jak na pokoji?

Emilie Hovorková: Něco jsme tam měly, ale vyříkaly jsme si to, takže spolu vycházíme. Chodila jsem kolem půl desáté z televize a vrzala podlaha, za to nemůžu, ale už je to v pořádku. Řekla jsem jí, že jsme tady tři, a když chcete být sama, tak může zažádat o jednolůžkový pokoj. Mluvíme spolu normálně dál.

K. V.: A jak vycházíte s penězi?

Emilie Hovorková: Normálně, vystačím si, celý život jsem šetřila, moc jsme neměli, tak si teď můžu snad něco dopřát.

K. V.: Chcete mi ještě něco říct?

Emilie Hovorková: Kdybych byla možná, chtěla bych rychtovat kytky, ale už to nejde. To se nedá nic dělat.